



Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Bakalářská práce

Příčiny předčasného odchodu zaměstnanců do starobního důchodu a jejich dopad do systému sociálního pojištění

Vypracoval: Vendula Šabršulová

Vedoucí práce: Ing. Jan Bednář

České Budějovice 2020

Abstrakt

V bakalářské práci jsem se zaměřila na příčiny odchodu zaměstnanců do předčasného důchodu a jejich dopad na systému sociálního pojištění.

V teoretické části práce jsem se zaměřila na popis sociální politiky, její principy a nástroje, historii sociálního zabezpečení s návazností na současný stav. Popisuji zákon č. 155/1995 Sb o důchodovém pojištění včetně jednotlivých dávek, které plynou z důchodového pojištění. Vymezuji základní pojmy, které jsou klíčové pro vznik důchodu a jeho výši společně i s ostatními typy důchodů. Dále seznamuji s podmínky nároku na předčasný důchod, jeho výši a výpočtu. Závěrem objasňuji možnost čerpání tzv. předdůchodu a zmiňuji se o penzijním připojištění a jeho výši státního příspěvku.

Hlavním cílem analytické části je zjistit příčiny odchodu zaměstnanců do předčasného důchodu a dopad a sociální pojištění. Byly stanoveny dvě hypotézy. Pro zpracování praktické části byl zvolen kvantitativní výzkum zkoumaný na základě dotazníkové šetření. Výzkum definoval názory klientů a jejich důvody odchodu do předčasného starobního důchodu. Výběr respondentů tvořili poživatelé starobního důchodu, kteří využili možnosti odejít do starobního důchodu předčasně a zároveň, současní žadatelé kteří o předčasný důchod žádali. Byl vytvořen vlastní dotazník s jednoduchými a srozumitelnými 14 otázkami. Výsledky výzkumu jsem zpracovala na základě vyplněných dotazníků od 113 respondentů.

Výsledky bakalářské práce poskytují náhled na současné důvody pro odchod do předčasného důchodu a mohou poukázat na možnost podpory a motivaci k lepším podmínkám v zaměstnávání lidí.

Klíčová slova: sociální zabezpečení; sociální pojištění; důchodové pojištění; starobní důchod; předčasný důchod

Abstract

The sole focus of my bachelor thesis is on the causes of early retirement and their impact on the social insurance system.

The theoretical part of the work focused on the description of social policy, its principles and tools, the history of social security in relation to the current state. I describe the Pension Insurance Act No. 155/1995 Coll., including individual benefits, which result from the pension insurance. I define the basic concepts that are pivotal for the entitlement to a pension and their amount together with other types of pensions. I also get acquainted with the conditions of entitlement to early retirement, its amount and calculation. In conclusion, I clarify the possible disbursement of the so-called pre-pension and I mention the supplementary pension insurance and its amount of state contribution.

The main goal of the practical part is to validate the reason for the employees' early retirement and what effect it has on social insurance. Two hypotheses were established. For the practical part, a quantitative research was chosen, examined on the basis of a questionnaire survey, which defined the opinions of clients and their reasons for early retirement. The selection of respondents consisted of old-age pension recipients who took the opportunity to retire early and current applicants for early retirement. A custom questionnaire with simple and easy-to-understand 14 questions was created. I processed the research results based on the completed questionnaires from 113 respondents.

The results of the bachelor thesis provide an insight into the current reasons for early retirement and may point to the possibilities of support and motivation for better employment conditions.

Keywords:

social security; social insurance; pension insurance; old-age pension; early retirement

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „**Příčiny předčasného odchodu zaměstnanců do starobního důchodu a jejich dopad do systému sociálního pojištění**“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice dne 11. 8. 2020

.....

Vendula Šabršulová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala Ing. Janu Bednářovi za odborné vedení, připomínky a věnovaný čas. Ráda bych poděkovala i mým nejbližším za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Seznam použitých zkratk

ČSSZ Česká správa sociálního zabezpečení

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

ČSÚ Český statistický úřad

1	Teoretická část	10
1.1	Sociální stát	10
1.1.1	Sociální politika, její principy a nástroje	10
1.1.2	Sociální zabezpečení	14
1.1.3	Historie sociálního zabezpečení.....	14
1.1.4	Současný stav sociálního zabezpečení.....	15
1.1.5	Pojistné na sociálním pojištění.....	16
2	Důchodový systém v ČR	16
2.1	Důchodové pojištění.....	16
2.2	Dávky důchodového pojištění	17
2.3	Nárok na důchod a výplatu	18
2.4	Invalidní důchod	18
2.5	Vdovský a vdovecký důchod	19
2.6	Sirotčí důchod.....	19
2.7	Starobní důchod	20
2.8	Řádný starobní důchod	21
2.9	Výpočet starobního důchodu	22
3	Předčasný starobní důchod	22
3.1	Výše a výpočet předčasného starobního důchodu	24
4	Předdůchod	25
5	Penzijní připojištění	25
5.1	Příspěvek na penzijní připojištění	26
6	Cíl práce a hypotézy	28
7	Metodický postup	28
7.1	Charakteristika výzkumného souboru.....	29
8	Výsledky	30
8.1	Vyhodnocení otázek	30
9	Diskuze	41
10	Závěr	50
11	Seznam grafů v teoretické části	55

12	Seznam grafů na základě výzkumu	55
13	Seznam tabulek.....	56

Úvod

Odchod do starobního důchodu nebo do předčasného důchodu je nyní diskutovaným tématem. Česká populace stárne, zvyšuje se doba dožití a věková hranice pro řádný odchod do důchodu se prodlužuje. V současné době přibývá počet osob starších 60 let. S přibývajícím věkem se pomalu začínáme zajímat o podmínky odchodu do důchodu a o jeho výši. Demografické změny ukazují klesající počet narozených dětí a narůstající počet starších osob. Odchod do starobního důchodu, do tzv. penze, je pro každého člověka důležitým životním mezníkem, a proto jsem se uchýlila ke zpracování tohoto tématu.

Důchodové pojištění zabezpečuje občany jak ve stáří, tak v nepříjemných životních situacích – invalidity a úmrtí živitele. V každé této situaci má občan nárok na vyplacení dávek sociálního zabezpečení. Zákon o důchodovém pojištění umožňuje odejít do tzv. předčasného důchodu. Občané v produktivním věku a ekonomicky aktivní jedinci financují důchody seniorům a domnívají se, že jim společnost ve stáří nabídne totéž. Ale počet osob starších 60 let se zvyšuje a počet osob v produktivním věku klesá, tím se začíná zhoršovat poměr ekonomicky aktivních a neaktivních lidí. Důchodová politika je proto v České republice velkým tématem. Hlavním cílem této bakalářské práce je proto objasnit příčiny a hlavní důvody k odchodu osob do předčasného starobního důchodu.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. V první části, která pojednává o teoretickém rámci této práce, se zaměřuje na pojmy, které úzce souvisejí s vymezeným tématem. Jsou zde rozpracovány pojmy, které pojednávají o sociální politice, principech a jejích nástrojích a také návazné pojmy pramenící z historie po současný stav v rámci sociálního zabezpečení. V závěru teoretické části jsou rozebírány pojmy, které blíže specifikují důchodové pojištění a detailnější principy nároků na tuto dávku. Analytická část je věnována problematice odchodu osob do předčasného důchodu a jeho vlivu na sociální pojištění. Tato část byla zpracována na základě výsledků získaných dat, která byla získávána prostřednictvím kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření, které proběhlo na OSSZ v Jihočeském kraji.

Měli bychom se zajímat o svou budoucnost a sami si zajistit úroveň vlastního života. Nízké platy občanů mají vliv na menší odvody do státní pokladny a na sociální pojištění. Státní výdaje navyšují odchody občanů do předčasných důchodů. A proto se tato problematika stává do budoucna velkým tématem.

1 Teoretická část

1.1 Sociální stát

Setkáváme se s pojmem sociální stát nebo stát veřejných služeb. Sociální stát je definován jako úsilí v sociální oblasti nebo jako legislativně schválené a veřejně spravované výdaje na sociální dávky (sociální pomoc, uzdravení, vzdělání, nezaměstnanost, důchod atd). (PUPO, Norene, 2010)

Stát vzniká na společenském vývoji, potřebě upevnění a stabilizaci společenských vztahů a uspokojení potřeb jednotlivých členů ve společnosti. Sociální stát je často nazýván státem blahobytu (welfare state). Blahobyt neznamená luxus, ale je považován za důstojný život. Sociální stát plní řadu sociálních aktivit, ale i běžné funkce státu. Vykonává tyto funkce:

- Tvorba zákonů;
- Soudnictví;
- Ochrana základních lidských práv a svobod;
- Měnová politika a rozvoj bankovních služeb;
- Makroekonomická politika;
- Vnitřní a vnější bezpečnost daného státu;
- Rozvoj dopravní a informační infrastruktury;
- Politika péče o životní prostředí;
- Vzdělávací politika;
- Sociální politika;
- Zdravotní politika

(Gregorová, 1998)

1.1.1 Sociální politika, její principy a nástroje

Sociální politika je termínem, se kterým se setkáváme v každodenním životě velice často, ale není jednoznačně definičně vymezen. Zpravidla sociální politika zahrnuje politiku sociálního zabezpečení včetně osobních sociálních služeb, bytovou politiku, rodinnou politiku, politiku zaměstnanosti, politiku vzdělání a zdravotní politiku. Krebs (2015) ve své publikaci Sociální politika uvádí, že „sociální politika v moderní společnosti je její integrální součástí, koncentruje se k rozvoji sociální sféry a hledá odpovědi na zcela specifické otázky, na něž nereagují a neodpovídají ostatní sféry života o společnosti“. (Krebs, 2015 s. 18) Obecně můžeme říci, že jde o politiku „která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života. (Krebs, 2015 str. 17) Sociální politika aktivně usiluje o předcházení vzniku sociálních problémů a zaměřuje se na již vzniklé sociální problémy.

Sociální politiku vnímáme jako určitý systém s četnými vnitřními komplikovanými vazbami i s vazbami na ostatní prvky společenského systému. Můžeme říct, že je úzce vázána na i na své společenské okolí. V každé zemi a době je vždy specifická a zároveň jsou jí i vlastní určité společenské znaky. Je zřetelnou oblastí politiky, ale měli bychom si být vědomi její existence ve vztahu k jiným oblastem politiky, a dokonce i k větší hospodářské politice, sociálním silám, které nelze pochopit bez ohledu na stávající rozdíly mezi úzce definovanými politickými oblastmi (Béland, 2010). Sociální politika je chápána jako společenská specifická činnost, která prosazuje a naplňuje určité cíle a je vnímána ve všech vyspělých zemích. Sociální politika pomáhá čelit ekonomickým a sociálním nebezpečím, které mohou každého z nás v životě potkat (Krebs, 2015). Subjekty sociální politiky mají schopnosti, předpoklady, připravují a realizují sociální politiku. Subjekty sociální politiky nesou odpovědnost za sociální politiku vůči objektům. Hlavním subjektem je považován stát.

Subjekty rozdělujeme na:

- stát a jeho orgány
- zaměstnavatelé a firmy,
- zaměstnavatelské a odborové organizace
- regiony, místní komunity, obce, sousedé, charitativní organizace
- církve a náboženské skupiny
- občané, rodiny, spolky, sdružení
- mezinárodní organizace

(Duková, 2013)

Pro koncept občanské společnosti je důležité posílit úlohy státních a nestátních neziskových subjektů. Občané se takto mohou podílet na řešeních sociálních problémů (Duková, 2013).

Základní principy sociální politiky jsou považovány za typické, určující a nejvýznamnější. Základními principy jsou sociální spravedlnosti, sociální solidarity, subsidiarity a participace (Krebs, 2002). Princip sociální spravedlnosti je klíčový pro sociální politiku a rozumíme jí jako spravedlnost proti křivdě a bezpráví. Každý občan si může pomoci vlastními silami a zdroji. Pokud tímto způsobem to nejde, přichází stát, který pomůže (Duková, 2013). Sociální spravedlnost vymezuje zásady a postupy, podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány prostředky, životní příležitosti a předpoklady (vzdělávat se, uplatnit na trhu atd.) mezi občany, případně mezi sociálními skupinami. Sociální spravedlnost či nespravedlnost určuje stabilitu společnosti a úspěšnost politiky státu.

Princip sociální solidarity je výrazem lidského porozumění, vzájemné propojenosti a důvěře. Souvisí především s utvářením a rozdělováním životních podmínek, prostředků jedinců a sociálních skupin v zájmu naplňování ideální sociální spravedlnosti. „*Solidarita je výrazem lidského porozumění a pospolitosti, vzájemné soudržnosti a také odpovědnosti*“. (Krebs, 2015 str. 32). Solidarita se realizuje přes nedistribuční a transferovou politiku státu. Je ale nutné zvažovat míru, v níž je solidarita organizovaná státem (Krebs, 2015). Můžeme na ni hledět z různých hledisek:

- hledisko regionu
 - mezinárodní solidarita
 - celostátní
 - místní (regionální)
 - jednotlivců a rodin
- hledisko skupiny obyvatelstva
 - mezigenerační,
 - zdraví s nemocnými,
 - zaměstnaní s nezaměstnanými,
 - bezdětní s rodinami s dětmi.

Každý člověk je individuální osobností s jedinečnou vlastností, schopností a dispozicí, kterou umí využít k tomu, aby si sám zabezpečil určité sociální podmínky (Krebs, 2002). Podle principu subsidiarity si člověk nejdříve musí pomoci sám sobě, nemá-li tu možnost, musí požádat o pomoc rodinu. Když se dostane rodina do velkých obtíží a ostatní společnost nepomůže, požádá o pomoc stát. Povinností státu je primárně pečovat o vytvoření takových podmínek, aby si každý mohl pomoci vlastním přičiněním. Tento princip napomáhá k tomu, že lidé mají vůči sobě vzájemnou odpovědnost, solidaritu a nastupuje akt vzájemné pomoci. Realizace principu subsidiarity je v systému důchodového připojištění, který za pomoci státu umožňuje individuálně se zabezpečit ve stáří (Krebs, 2015).

Princip participace dává možnost společnosti účastnit se procesu, vytvářet podmínky, realizovat opatření a rozhodnutí, podílet se na společném životě, a tím i na sociální politice. Lidé by měli aktivně vstupovat do politiky, účastnit se procesu, který vede k přijímání nebo k tvorbě určitých opatření a jejich realizaci. Tímto se občanům umožňuje prosazování svých cílů a zájmů a výrazně se promítá do účinnosti sociálního opatření a uvědomují si zodpovědnost za další společenský vývoj. Bezprostředně ovlivňuje jejich život (Krebs, 2002). „*Naplňování principu participace je*

postupným, dlouhodobějším procesem, který lze ve zkratce nazvat jako přechod od člověka, jako převážně objektu sociální politiky k člověku, jako plnoprávnému, odpovědnému a respektovanému subjektu“ (Krebs, 2007 str. 36).

Uvedené principy se snaží sociální politika realizovat pomocí několika nástrojů. Jedná se o systém, který se stále vyvíjí, mění dle záměrů sociální politiky. V současnosti je kladen důraz na to, aby tyto nástroje řešily konkrétní situace jedinců či skupin, aby nebylo zneužíváno výhod těmi, kterým nejsou určeny. Jedním ze základních nástrojů jsou právní předpisy, kde jsou uvedeny povinnosti a práva občanů. Jedná se o Ústavu České republiky a Listinu lidských práv a svobod a zákony. Dalším je ekonomický nástroj, který ovlivňuje a přerozděluje zdroje takovým způsobem, aby bylo dosaženo cílů. Do nástrojů sociální politiky patří i kolektivní smlouvy vyššího typu a podnikové kolektivní smlouvy (Duková, 2013).

Za aplikační nástroje bezprostředně považujeme:

- Sociální příjmy - dávky důchodového a nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, podpory nezaměstnanosti a peněžité dávky sociální pomoci.
- Sociální služby – napomáhají k uspokojování specifických potřeb určitých skupin obyvatelstva, nejen sociální služby, tj. péče o seniory, nemohoucí, nemocné i sociálně narušené občany, poradenské služby.
- Věcné dávky – jsou poskytovány za účelem podpory zdraví - jde především o léky, zdravotní pomůcky a ochranné pracovní pomůcky. Tyto dávky se uplatňují v případech, kdy není zaručeno, že peněžité pomoci bude účelně využito.
- Účelové půjčky – poskytované různým skupinám (např. mladistvým, studujícím, vojákům, důchodcům).
- Sociální pomoc – poskytuje šatstvo, potraviny a speciální pomůcky pro handicapované.
- Sdělovací prostředky – podílí se na vytváření názorů a postojů veřejnosti k sociálním poměrům (TV, rozhlas, internet aj.)
- Vzdělávací aktivity – umožňují zapojení na trhu práce, brání chudobě.
- Státní regulace cen spotřebního zboží a služeb - (hlavně před rokem 1989) byla významným nástrojem sociální politiky zejména v době centrálně plánované ekonomiky.

(Duková, 2013)

Cílem sociální politiky je chránit život společnosti, být užitečný a prospěšný a poskytnout společnosti podmínky pro důstojný život. Je velmi důležité, aby nástroje sociální politiky respektovaly principy sociální politiky a přispívaly k naplňování hlavních cílů (Krebs, 2007).

1.1.2 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení je součástí sociální politiky a je považována za nejdůležitější nástroj. Jednotná definice pro pojem sociálního zabezpečení neexistuje. Publikace Sociální zabezpečení od Gregorové nám vystihuje podstatu. Sociální zabezpečení je „*soubor právních norem, institutů, institucí a vztahů, jejichž účelem je předcházet možným sociálním rizikům, odstraňovat nepříznivé následky, které vzniknou jedincům v důsledku stanovených sociálních událostí a vytvářet tak příznivé podmínky pro všestranný sociální rozvoj člověka.*“ (Gregorová, Galvas, 2005 str. 26-27).

Někteří autoři se pokusili definovat sociální zabezpečení jako kompilaci peněžitých a naturálních dávek, včetně služeb poskytovaných některým osobám (Pietres, 2006). Sociální zabezpečení je poměrně mladou institucí a začala se zřizovat jako ustálená organizace na přelomu 19. a 20. století. Představuje souhrn institucí, které poskytují ochranu a pomoc lidem v případě ohrožení zdraví, nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního postižení, invalidity, pracovního úrazu, stáří, těhotenství, mateřství, rodičovství a smrti (Hrozenská, Dvořáčková, 2013). Jednotlivé sociální instituce poskytují občanům rady v podobě poradenství, ochranu v podobě prevence, věcné a peněžní plnění v podobě dávek, služby a azyl k uspokojení sociálních potřeb. Sociální zabezpečení má v různých zemích odlišný systém. Liší se charakterem, formou, cíli náplní a vymezením okruhu událostí. Orgán vykonávající působnost v oblasti sociálního zabezpečení je Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ). Je upravován zákonem o sociálním pojištění 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

1.1.3 Historie sociálního zabezpečení

Právo sociálního zabezpečení vzniklo již v minulosti, kdy se lidé starali o osoby, které se dostali do nepříznivé situace. Prvotní pomocí byla vždy rodina, která se postarala o svého člena rodiny. Církev se spíše starala o staré a nemocné lidi. Pomoci lidem, kteří onemocněli a nemohli pracovat, se vycházelo dle profesních skupin a důležitostí své pracovní činnosti. Např. horničtí zaměstnanci na rozdíl od jiných skupin měli svobodnější postavení. V době středověku bylo hornictví významným povoláním. Velké pozornosti bylo věnováno právní úpravě tohoto odvětví a díky vydanému hornickému řádu bylo ustanoveno zabezpečení horníků, kteří onemocněli, utrpěli úraz nebo zchudli.

V druhé polovině 18. století došlo k vývoji v oblasti sociálního pojištění. Díky ekonomice v souvislosti s průmyslovou revolucí se začali hromadně zabezpečovat lidé při nemocích, invaliditě a jiných životních nesnázích, které je ohrožovaly na zdraví a tím i v pracovní činnosti. Bylo uzákoněno penzijní zaopatření a byly vydány dva předpisy tzv. penzijní normály – nárok na penzi pro vdovy a sirotky po zaměstnancích a pro zaměstnance, kteří se stali v budoucnu neschopnými práce. Taková pomoc se týkala ale malého počtu lidí.

Naše počátky sociálního zabezpečení spadají do druhé poloviny 19. století. Naše země byla součástí rakousko-uherské monarchie a vycházela z Bismarckových opatření. Otto von Bismarck se zasloužil o vznik první soustavy sociálního pojištění na světě. Postupně zavedl pojištění pro případ nemoci, pracovního úrazu, invaliditě a stáří (Krebs, 2007).

1.1.4 Současný stav sociálního zabezpečení

Sociální zabezpečení zahrnuje tři typy sociálních institucí: sociální pojištění, sociální pomoc a státní sociální podporu. Instituce poskytují občanům radu, ochranu, materiální a peněžní plnění, služby a azyl k uspokojení sociálních potřeb (Krebs, 2015). Povinné sociální pojištění představuje druhy pojištění.

- 1) Sociální pojištění – nemocenské pojištění, důchodové pojištění – odvod sociálního pojištění je upraven zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Podmínky na nárok a výplatu dávek je uvedeno v zákoně č. 155/1995Sb., o důchodovém pojištění a v zákoně 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.
- 2) Zdravotní pojištění – je samostatnou součástí systému sociálního zabezpečení – pojistné na zdravotní pojištění, podmínky a nárok je upraven v zákoně č. 48/1997 Sb., v platném znění a v zákoně o pojistném na všeobecném zdravotním pojištění č. 592/1992 Sb., v platném znění.
- 3) Úrazové pojištění je upraveno zákonem o úrazovém pojištění zaměstnanců č. 266 /2006 Sb., v platném znění.
- 4) Státní sociální podpora – poskytuje dávky financované státním rozpočtem – přírůstek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné. Systém je upraven zákonem č. 117/1995 SB., o státní podpoře
- 5) Sociální pomoc – tzv. záchranná sociální síť, která se snaží zabránit propadu občana do trvalé sociální situace a vede k dosažení soběstačného života. Tento systém je financován ze státního rozpočtu, jedná se o nepojistný systém a dělíme ho do tří kategorií: pomoc v hmotné nouzi, sociální služby a dávky pro osoby zdravotně postižené (Chváralová, 2012)

1.1.5 Pojistné na sociálním pojištění

Povinnost platit pojistné mají zaměstnavatelé, zaměstnanci, kteří jsou účastni nemocenského a důchodového pojištění nebo pouze důchodového pojištění, osoby samostatně výdělečně činné a lidé, kteří se dobrovolně důchodově pojistili (Nečadová, 2015).

Sociální pojištění upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní sociální politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. U zaměstnanců se pojistné vypočítává stanoveným procentem z vyměřovacího základu za kalendářní měsíc, za který pojistné platí. U osob samostatně výdělečně činných se jedná o kalendářní rok a vyměřovacím základem pro pojistné je částka, kterou si určí sám a nesmí být menší než 50 % základu (ČSSZ, 2020).

Následující tabulka ukazuje výši a sazbu pojistného.

Výše sazeb sociálního pojištění pro zaměstnavatele, zaměstnance a osobu výdělečně činnou pro rok 2020 (ČSSZ, 2020)

Druh sociálního zabezpečení	Sazby pojištění		
	Zaměstnavatel	Zaměstnanec	OSVČ
Důchodové pojištění	21,5 %	6,5 %	28 %
Nemocenské pojištění	2,1 %	0	2,1 % (dobrovolné)
Příspěvek na státní politiku	1,2 %	0	1,2 %
Celkem	24,8 %	6,5 %	29,2 %

2 Důchodový systém v ČR

2.1 Důchodové pojištění

Důchodové pojištění má v České republice dlouholetou tradici. Ve dvacátých letech 20. století byly přijaty právní předpisy, které zařadily do důchodového pojištění všechny osoby činné v zaměstnaneckých vztazích. Od roku 1948 byly zapojeny i osoby samostatně výdělečně činné (Příb, 2012). Důchodové pojištění je povinné pro všechny ekonomicky aktivní osoby a dané zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1996. Placení pojistného na důchodové pojištění jsou zatíženi všichni ekonomicky aktivní občané a podle jejich výše se odvíjí i výše dávek, což ovlivňuje naše příjmy a životní úroveň (Arnoldová 2012). Zajišťuje princip jednotné úpravy, která nám opatřuje stejný systém pro zaměstnance v pracovním poměru, osoby samostatně výdělečně činné, osoby ve služebním poměru, pro vojáky, pro členy družstva a ostatní skupiny pojištěnců. Je založeno na průběžném financování nazývaným

PAYG, při kterém výdaje na dávky důchodu jsou hrazeny z příspěvků ekonomicky aktivních občanů. V rozhodující míře to závisí na poměru počtu důchodců a plátců příspěvků. Nejvyšším podílem výdajů na důchodové pojištění tvoří výdaje na starobní důchody. Podíl důchodců se bude zvyšovat v souvislosti s prodlužováním lidského věku a s ohledem na klesající počet živě narozených dětí. Je to předurčeno především stárnutím obyvatelstva a prodlužováním střední délky života. (Sociální pojištění, 2002) Důchodové pojištění vychází z principu solidarity, principu garance a jednotné úpravy. Důchodový systém je v současnosti tvořen dvěma pilíři. V prvním pilíři pojištění povinně přispívají do systému a druhým pilířem je doplňkové penzijní připojištění (Kahoun, 2009, Gregorová, 1998).

Prvnímu pilíři říkáme průběžný systém. Do prvního pilíře musí přispívat všechny fyzické osoby starší 18 let, pokud to plyne z jejich pracovněprávní smlouvy. Spočívá v tom, že dnešní aktivní generace platí důchody dnešní již neaktivní generaci. Hlavním úkolem je zajistit přiměřenou výši důchodu pro všechny, kteří pracovali a platili daně a pojištění. Tento pilíř nám poskytuje jistotu, že ve stáří budeme mít příjem, ale neručí nám jak velký. Základním právním předpisem je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Druhý pilíř měl přimět budoucí důchodce k zajištění více zdrojů pro jejich budoucí penzi. Dobrovolný, fungující na fondovém principu. Byl zaveden od 1. 1. 2013, týkal se starších 35 let a vstup byl pouze do 30. 6. 2013.

Třetím pilířem je tzv. penzijní připojištění se státním příspěvkem. Vznikl v roce 1994 na základě zákona č. 42/1994 Sb. Tento pilíř je dobrovolný a přihlásit se může rovněž osoba starší 18 let (Srový, 2012).

2.2 Dávky důchodového pojištění

Ze základního důchodového pojištění se poskytují následující dávky:

- Starobní důchod (včetně předčasného důchodu)
- Plné invalidní
- Částečné invalidní
- Vdovské a vdovecké
- Sirotčí

(Příb, 2009)

Takovéto rozdělení uvedl ve své publikaci Kahoun et al. (2013)

Důchody můžeme rozdělit ještě do dvou skupin:

- Důchody přímé: důchody starobní, plné invalidní a částečně invalidní
- Důchody odvozené: důchody vdovské a vdovecké a sirotčí (důchody pozůstalých).

Důchody přímé se vyměřují v závislosti na výši výdělku (výpočtového základu) a důchody odvozené (jejich procentní výměra) se stanoví z přímého důchodu (jeho procentní výměry), který pobíral zemřelý, nebo na který by měl nárok (Příb, 2009).

2.3 Nárok na důchod a výplatu

Existují dva pojmy: nárok na důchod a nárok na výplatu důchodu. Nárok na starobní důchod má pojištěnec, který dosáhl stanoveného důchodového věku a získal potřebnou dobu důchodového pojištění. Podmínky nároku na starobní důchod stanoví zákon o důchodovém pojištění (zákon č.155/1995 Sb., ČSSZ, 2020). Žádost o důchod podává občan osobně na OSSZ dle svého místa trvalého bydliště. Žádost o starobní důchod může podat nejdříve čtyři měsíce před požadovaným dnem přiznání důchodu. Výplatu dávky vyplácí ČSSZ dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách – na účet klienta, nebo hotovostně prostřednictvím pošty (ČSSZ, 2020).

Odchod do důchodu je vždy na rozhodnutí oprávněné osoby, která podá žádost o přiznání důchodu. Lidé zvažují, zda odejít do řádného starobního důchodu, nebo do předčasného důchodu. Nikdo nikoho nemůže nutit ani podat za něj žádost o přiznání důchodu a to platí též pro zaměstnavatele. Odchod do důchodu se pečlivě zvažuje, je to životní krok a to i k dalším okolnostem, jako je otázka příjmové úrovně po odchodu do důchodu, zdravotní stav, ztráta zaměstnání atd. Vždy je to určitá okolnost, která přiměje se rozhodnout (Příb, 2009).

2.4 Invalidní důchod

Podmínky nároku na invalidní důchod stanovuje zákon o důchodovém pojištění (z. č. 155/1995 Sb.). O invalidní důchod si žádá člověk, který nemůže po úrazu nebo vážném onemocnění vykonávat původní zaměstnání. Ke zjištění invalidity potřebuje žadatel o invalidní důchod splnit potřebnou dobu pojištění a posouzení jeho zdravotního stavu, kterým se zjistí stupeň invalidity (Příb, Voříšek, 2012). Stupeň invalidity určuje posudkový lékař České správy sociálního zabezpečení.

Rozlišujeme tři stupně invalidity:

Invalidita I. stupně: znamená pokles pracovní neschopnosti o 35 % až 49 %

Invalidita II. stupně: znamená pokles pracovní neschopnosti o 50 % až 69 %

Invalidita III. stupně: pokles pracovní neschopnosti o 75 % a víc %

Stupně invalidity je rozhodující o určení výše invalidního důchodu. Další podmínkou nároku na invalidní důchod je získání potřebné doby pojištění jako u starobní penze. U invalidních důchodů je minimální doba pojištění nižší a liší se dle věku. Do doby pojištění se započítává doba od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku a také náhradní doba pojištění pokud trvala aspoň rok (např. péče o dítě do čtyř let, péče o blízké závislé na péči nebo po dobu podpory v nezaměstnanosti). Po dosažení 65 let věku dojde k automatické transformaci invalidního důchodu na důchod starobní.

Invalidní důchod se skládá ze dvou složek: základy výměry a procentní výměry. Výše základní výměry v roce 2020 činila 3270 Kč měsíčně a procentní výměra se odvíjí od počtu odpracovaných let, průměru hrubých výdělků za rozhodné období a stupeň invalidity.

Výše procentní sazby za každý celý rok doby pojištění v závislosti na stupni invalidity:

- U invalidního důchodu pro invaliditu I. stupně 0,5 %
- U invalidního důchodu pro invaliditu II. stupně 0,75 %
- U invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně 1,5 %

Příjemci invalidních důchodů mohou podle svých možností pracovat. Znamená to, že svou výdělečnou činností automaticky nezanikne nárok na důchod ani na výplatu důchodu.

2.5 Vdovský a vdovecký důchod

Podmínky nároku na vdovský/vdovecký důchod stanovuje zákon o důchodovém pojištění (zákon č. 155/1995 Sb.). Vdovskému a vdoveckému důchodu se také říká pozůstalostní důchod. Jedná se o důchod po zemřelé osobě (po manželce, po manželovi), která pobírala starobní nebo invalidní důchod a jejich manželství trvalo k datu úmrtí. Dalším podmínkou k pobírání pozůstalostního důchodu po zemřelé osobě, která nebyla příjemcem důchodu je, že musí splnit potřebnou dobu pojištění. Do doby pojištění se započítává tzv. náhradní doba pojištění. Výpočet a výši dávky ovlivňuje délka doby důchodového pojištění po zemřelé osobě a výše výdělku v rozhodném období (ČSSZ, 2019).

2.6 Sirotčí důchod

Podmínky nároku na sirotčí důchod stanovuje zákon o důchodovém pojištění (zákon č. 155/1995 Sb). Na sirotčí důchod má nárok nezaopatřené dítě (do skončení povinné školní docházky, nejdéle do 26 let) po zemřelém rodiči, který pobíral starobní nebo invalidní důchod anebo zemřel

následkem pracovního úrazu. Nárok na sirotčí důchod nevzniká po pěstounovi. Podmínkou pro vznik sirotčího důchodu musí zesnulá osoba splňovat stanovenou dobu důchodového pojištění a věk rodiče:

- jde-li o osobu starší 28 let, činí doba důchodového pojištění alespoň jeden rok v období posledních deseti roků přede dnem úmrtí;
- jde-li o osobu starší 38 let, činí doba důchodového pojištění dva roky v posledních dvaceti let přede dnem úmrtí.

U sirotčího důchodu se nezapočítává náhradní doba pojištění, ale jen tzv. doba placeného pojištění (doba výdělečné činnosti). Výpočet a výše se skládá:

- ze základní výměry, která je jednotná pro všechny důchody
- z výměry procentní (výše činí 40 % výměry důchodu, který pobírala zesnulá osoba) (ČSSZ, 2019)

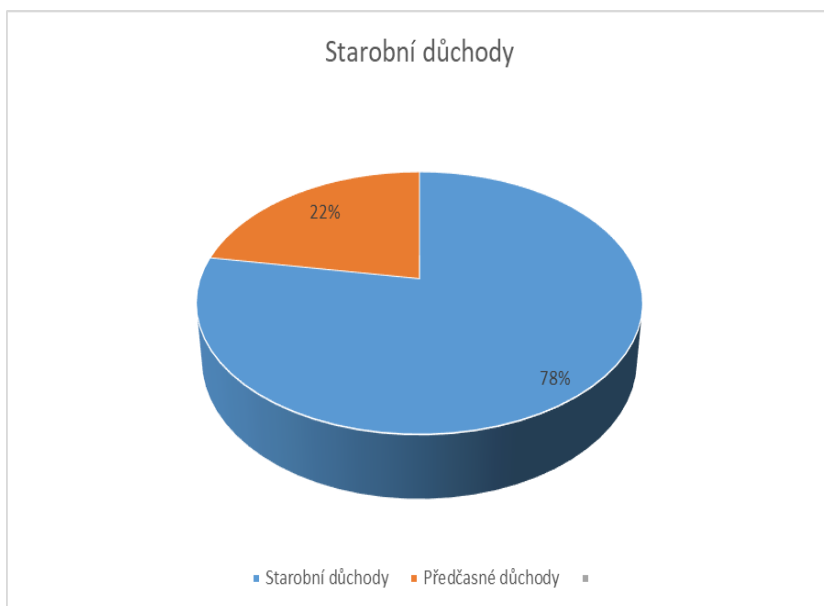
2.7 Starobní důchod

Nárok na starobní důchod má osoba, která splnila potřebnou dobu pojištění a dosáhla stanoveného důchodového věku, popřípadě splňuje další podmínky stanovené v zákoně č. 155/1995, o důchodovém pojištění. Starobní důchod nahrazuje příjem z výdělečné činnosti, který člověk pobíral, když byl ekonomicky aktivní. O nároku na důchod, o jeho výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení. Z hlediska podmínek nároku na starobní důchod rozlišujeme dva starobní důchody:

- obecný starobní důchod – vzniká nárok až dosažením důchodového věku
- předčasný starobní důchod – vzniká nárok již před dosažením důchodového věku (Krebs, 2009)

Rozdělení starobních důchodů:

Graf: 1: Struktura starobních důchodů v Jihočeském kraji podle typu pobírání důchodu v % k 31. 12. 2019 (muži a ženy)



Vlastní zpracování dle ČSSZ

Z celkového počtu starobních důchodů 150 649 je v Jihočeském kraji 22 % v předčasných starobních důchodech.

2.8 Řádný starobní důchod

Podmínky nároku na starobní důchod jsou upraveny v § 29 zákona o důchodovém pojištění (z č. 155/1995 Sb.). Od 1. 1. 2010 došlo k některým změnám zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Nově byl stanoven důchodový věk a potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod a ke změnám došlo i při stanovení výše tohoto důchodu. Základním kritériem žadatele o starobní důchod je pohlaví. U žen je důchodový věk určen počtem vychovaných dětí. Ke zvyšování důchodového věku došlo dále s účinností od 30. 9. 2011.

Nově byl stanoven důchodový věk pro nárok na starobní důchod od 1. 1. 2018, nejvyšší důchodový věk činí 65 let a doba pojištění 35 let. Pro zjištění potřebné doby pojištění je rozhodující rok dosažení důchodového věku. Důchodový věk podle § 32 zákona důchodového pojištění činí: u pojištěnců narozených před rokem 1936 – důchodový věk u mužů činí 60 let a důchodový věk u žen činí:

- 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí
- 54 let, pokud vychovaly alespoň tři nebo čtyři děti

- 55 let, pokud vychovaly alespoň dvě děti
- 56 let, pokud vychovaly alespoň jedno dítě
- 57 let
- u pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971 nám ukazuje příloha č. 1.

2.9 Výpočet starobního důchodu

Výpočet ovlivňují dva základní prvky a to získaná doba pojištění a výpočtový základ. Výši starobního důchodu vypočítají pracovníci ústředí České správy sociálního zabezpečení.

Důchod se skládá ze dvou složek: ze základní výměry a výše procentní výměry. Základní výměra důchodu je pevnou částkou, která je stejná pro všechny druhy důchodů (Přib, Voříšek 2012). Výše této výměry je upravována na základě nařízení vlády č. 256/2007 Sb. Výše základní výměry pro rok 2020 je stanovena pevnou částkou 3 490 Kč měsíčně. Výše procentní výměry důchodu se stanovuje procentní sazbou z výpočtu základu (výdělků) a dobou pojištění. (zaměstnání, péče o dítě do čtyř let, vojenská služba apod.) Výše procentní výměry se v roce 2019 stanoví jako 1,5 % výpočtového základu za každých 365 dní pojištění. Procentní výměra nesmí být nižší než 770 Kč. Žadatelé musí nejdříve vzniknout nárok na důchod, tj. dosáhnout zákonem stanoveného věku a získat potřebnou dobu pojištění.

Výše starobního důchodu ovlivňuje délka doby důchodového pojištění a výše výdělků dosaženého v rozhodném období. Za každý celý rok důchodového pojištění než vznikne nárok na důchod, náleží 1,5 % procenta výpočtového základu. Určí se redukcí osobního vyměřovacího základu (zjednodušeně řečeno výdělků) za jednotlivý kalendářní rok rozhodného období vynásobený příslušným koeficientem nárůstu, který je pro každý rok stanoven odlišně (ČSSZ, 2020).

K valorizaci důchodu dochází vždy na základě růstu reálné ekonomice. Většinou probíhá jednou ročně v lednu a všem penzistům dojde ke zvýšení důchodu automaticky. Zvyšování důchodů závisí na vývoji inflace, růstu mezd a na politice (Janda, 2012).

3 Předčasný starobní důchod

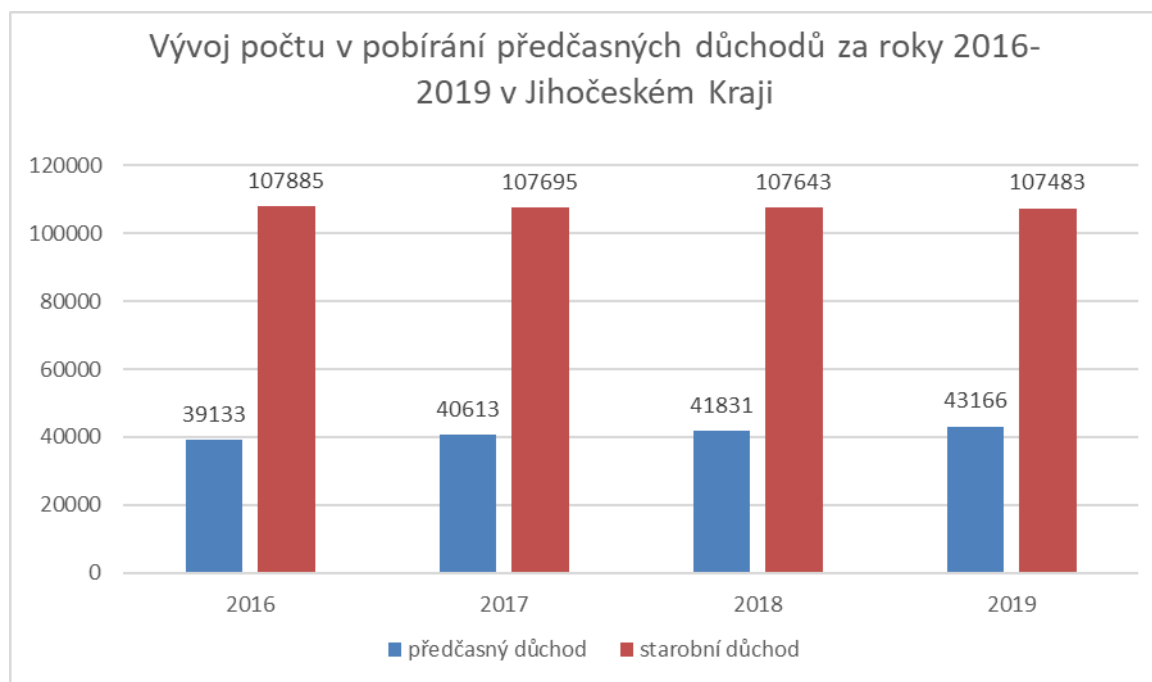
Předčasný důchod byl zaveden z důvodu řešení sociální situace občanů, kteří v relativně krátké době před dosažením důchodového věku ztratili zaměstnání a nemohli získat. V roce 2001 došlo k úpravě ve výši procentní výměry, a tím se počet důchodů snížil. Jen tzv. dočasně krácený důchod byl stále výhodnější, protože po dosažení důchodového věku vznikl automaticky nárok na starobní důchod. Dne 1. 1. 2004 byl dočasně krácený důchod zrušen (Krebs, 2007.) Podmínkou nároku na předčasný důchod před rokem 2010 měl občan, který splnil získanou dobu pojištění nejméně 25

let nebo do dosažení důchodového věku, od něhož se starobní důchod přiznával, a chyběly mu jen tři roky. Po roce 2009 podle zákona o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. má pojištěnec nárok na předčasný důchod, který získal potřebnou dobu pojištění jako pro nárok na obecný starobní důchod a to dosažením věku 60 let, pokud důchodový věk činil 63 let nebo po dosažení důchodového věku, od něhož se starobní důchod přiznává, chyběli nejvýše tři roky. Předčasný starobní důchod nelze přiznat zpětně, ale ode dne podání žádosti. Záleží vždy na pojištěnci, zda si žádost podá. Přiznání předčasného starobního důchodu je nevratný (Příb, 2009).

S prodlužováním důchodového věku se mění i situace na trhu práce. Lidé, kteří zvažují odchod do důchodu dříve, musí získat potřebnou dobu pojištění. Ta činí od roku 2019 35 let (ČSSZ, 2019). Vnitřní faktory mají silnější vliv na předčasný odchod do důchodu než vnější faktory. K předčasnému odchodu do důchodu předchází vysoká úroveň stresu a vyhoření (Shin, 2018).

Předčasné důchody byly dne 21. března 1994 poprvé uzákoněny zákonem č. 39/1994 Sb., o předčasném poskytování starobního důchodu a o změně zákonů na úseku zaměstnanosti. (Příb, Voříšek et al., 1996). Současná podoba právní úpravy zákona o důchodovém pojištění stanovuje: *„Je-li důchodový věk nižší než 63 let, může být předčasný starobní důchod přiznán nejvýše o 3 roky dříve před dosažením důchodového věku. Je-li důchodový věk alespoň 63 let, může být předčasný starobní důchod přiznán až o 5 let dříve, ale ne dříve než od dosažení 60 let věku.“* (ČSSZ, 2020). Předčasným důchodem klesá lidem i životní úroveň. Krátí se jim výše důchodu o dobu (počtu dnů), která chybí od data přiznání předčasného důchodu do dosažení důchodového věku.

Graf č. 2 Vývoj počtu přiznaných předčasných důchodů v letech 2016 - 2019 narůstá.



(zdroj: ČSSZ, 2019)

Při vyplácení předčasného důchodu je možné si přivydělat. Vykonávané činnosti nesmí podléhat odvodům na sociální/důchodové pojištění:

- ✓ tzv. zaměstnání malého rozsahu, kde příjem nedosahuje 3 000 Kč měsíčně,
- ✓ činnost vykonávaná na základě dohody o provedení práce, pokud výše započitatelného příjmu v měsíci nepřesahuje částku 10 000 Kč,
- ✓ výkon samostatné výdělečné činnosti v rozsahu, který nedoloží v daném kalendářním roce účast na pojištění (což je v roce 2018 do výše ročního příjmu 71 950 Kč, v roce 2019 činí rozhodná částka 78 476 Kč) (ČSSZ, 2019).

Toto omezení platí jen do dosažení důchodového věku a poté se na příjemce předčasného důchodu vztahují pravidla řádného starobního důchodu.

3.1 Výše a výpočet předčasného starobního důchodu

Výše a výpočet předčasného důchodu se odvíjí od toho, jak moc je důchod předčasný. Skládá se ze základní výměry a procentní výměry.

Výše procentní výměry starobního důchodu se snižuje za každých započatých 90 kalendářních dnů před řádným důchodovým věkem o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů

- 1,2 % výpočtového základu za období od 361. kalendářního dne do 720. kalendářního dne
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne

Parciální výše důchodu stanovená procentním výměrem nesmí být nižší než 770 Kč měsíčně.

Nevýhodou předčasného starobního důchodu je, že nebude nikdy přepočítán a zůstane nám trvale krácen (ČSSZ, 2020).

4 Předdůchod

Lze čerpat tzv. předdůchod od roku 2013. Předdůchod je upraven zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním pojištění. Pro výplatu tohoto typu penze si musíme naspořit na svém doplňkovém penzijním spoření takovou částku, aby dosahovala alespoň 30 % průměrné mzdy. Předdůchod není dávkou vyplacenou státem, ale je produktem doplňkového penzijního spoření (tzv. III. důchodový pilíř, ČSSZ, 2020)

Podmínky čerpání předdůchodu:

- Dosažení věku pro vznik nároku na využití předdůchodu
- Naspořeno alespoň 60 měsíců
- Dostatek prostředků pro výplatu měsíční penze

Předdůchod má svá vlastní pravidla a nejsou stejná jako při odchodu do předčasného důchodu. Předdůchod umožňuje předčasný odchod do důchodu až o pět let před dosažením věku, kdy vzniká nárok na starobní důchod (§ 32 z 155/1995). Po dobu výplaty předdůchodu navíc stát za klienta platí zdravotní pojištění, pokud není zaměstnán. Na účastníka předdůchodu se pohlíží jako na státního pojištěnce a doba, po kterou předdůchod pobírá, se mu započítává mezi tzv. vyloučené doby. Počet lidí v předdůchodu roste. Někteří tím řeší situaci, kdy pár let před dosažením důchodového věku nemohou najít práci, nebo ji ztratili. Každý tuto možnost využít nemůže (Čeledová, 2016).

5 Penzijní připojištění

Penzijní pojištění může uzavřít každý občan s trvalým pobytem v ČR starší 18 let na základě písemné smlouvy. Jedná se o doplňkový systém, který je dobrovolný. V pravidelných intervalech občan posílá vklad v dohodnuté výši, která je vybraným penzijním fondem zhodnocována ve prospěch pojistitele. Výsledná částka je odvíjena délkou spoření a výši příspěvku. Minimální výše je 100 Kč.

S penzijním připojištěním lze získat výhody:

- Příspěvek od státu
- Daňové úlevy
- Příspěvek od zaměstnavatele
- Spořicí platební karty, zvýhodněné připojištění atd.

5.1 Příspěvek na penzijní připojištění

Účastník penzijního připojištění je povinen platit příspěvek ve výši, kterou si stanoví. Výše příspěvku se stanovuje na měsíc a nesmí být nižší než je částka zakládající nárok na státní příspěvek. Výše státního příspěvku je odstupňována dle výše účastníkova příspěvku (Příb, 2009). Minimální výše příspěvku je 90 Kč za měsíc a to v případě, že spoříme částkou 300 Kč. Maximální příspěvek na penzijní připojištění je 230 Kč jak už nám ukazuje tabulka viz níže.

Tabulka: Výše státního příspěvku na penzijní připojištění

Měsíční vklad	Výše státního příspěvku 2020	Zhodnocení vkladu
100 Kč (minimální vklad)	0 Kč	0 %
200 Kč	0 Kč	0 %
300 Kč	90 Kč	30 %
400 Kč	110 Kč	28 %
500 Kč	130 Kč	26 %
600 Kč	150 Kč	25 %
700 Kč	170 Kč	24 %
800 Kč	190 Kč	24 %
900 Kč	210 Kč	23 %

1.000 Kč	230 Kč (maximální výše)	23 %
1.500 Kč	230 Kč (maximální výše)	15 %
2.000 Kč	230 Kč (maximální výše)	12 %
3.000 Kč	230 Kč (maximální výše)	8 %

Kromě státu může na penzijní připojištění přispívat zaměstnavatel a je na něm samotném v jaké výši příspěvek poskytne. Průměrná výše příspěvku od zaměstnavatele je 500 Kč až do výše 50 000 Kč za rok. Příspěvek nepodléhá platbám sociálního ani zdravotního pojištění pro obě strany. Jediným důležitým znakem je, že k příspěvku zaměstnavatele se neposkytuje státní příspěvek. Efekt státního příspěvku je nejvyšší pro krátkodobé spoření. Pro dlouhodobé spoření není přínos státního příspěvku výrazný. (Sirový, Tyl, 2014)

6 Cíl práce a hypotézy

6.1 Cíl práce

Cílem práce bylo definovat důvody, proč odchází zaměstnanci do předčasného důchodu a jaký je dopad na sociální pojištění.

Hypotézy

Pro výzkumnou část bakalářské práce byly stanoveny dvě hypotézy, které se pokusím potvrdit či vyvrátit:

1. Je příčinou odchodu do předčasného důchodu péče o starší rodiče?
2. Má vliv na odchod zaměstnanců do předčasného důchodu zhoršující se zdravotní stav?

7 Metodický postup

Pro zpracování dat výzkumné části byl zvolen kvantitativní výzkum. Kvantitativní výzkum, který využívá náhodné výběry, strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Hendl (2012) uvádí, že *konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem explarovat je, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných*. Kvantitativní výzkum se skládá ze základních komponentů: teorie, hypotézy operační definice měření, testování hypotéz a z výsledku testování – verifikace (Hendl, 2012). Ke svému výzkumu jsem použila techniku dotazování u uživatelů starobního důchodu, kteří využili možnosti odejít do důchodu předčasně a o aktivní zaměstnance, kteří v současnosti podali žádost do předčasného důchodu. Dotazník obsahoval otázky, které souvisely s daným cílem získat data týkající se problematiky odchodu do předčasného důchodu. Dotazník obsahoval čtrnáct otázek, které byly postaveny na základě hypotéz, s cílem definovat důvody odchodu do předčasného důchodu. Surynek ve své knize uvádí, že písemné dotazování je velmi rozšířeným nástrojem k získávání informací pomocí výpovědi respondenta. Sám respondent písemně odpovídá na otázky v dotazníku. Dotazník je uveden průvodním textem s žádostí o zodpovězení stručných a jednoduchých otázek. V dotazníku jsou použity uzavřené otázky, u kterých jsem stanovila varianty odpovědí. Polootevřené otázky dávají

nabídku předem z daných odpovědí. Pokud si respondent nevybere, má možnost doplnit svou odpověď. Tento postup je v souladu s metodikou dle Suryneka (Surynek, 2001).

Tři otázky nenabízely žádnou odpověď a týkaly se věku respondenta, povolání a uvedení doby odchodu do předčasného důchodu.

7.1 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořili poživatelé a současní žadatelé o předčasný důchod v Jihočeském kraji. Požádala jsem vedoucí pracovišť OSSZ v Jihočeském kraji o vyplnění dotazníků klienty, kteří se již přišli informovat o předčasný důchod, nebo již s nimi byla žádost v současnosti sepsána. Oslovila jsem také kluby důchodců v jižních Čechách, zda někteří klienti neodcházeli v současnosti do předčasného důchodu. Výzkumu se zúčastnilo celkem 113 respondentů, z toho 61 žen a 52 mužů. Celkem bylo rozdáno 160 dotazníků k vyplnění. Pracovnice OSSZ předaly dotazníky klientům, kteří se přišli informovat o možnostech předčasného důchodu. Poté jsem ve spolupráci s vedoucí pracovišť požádala o vyplnění dotazníků klienty, s nimiž byla žádost sepsána od ledna 2020.

Výše uvedený způsob získávání dat byl doplněn z řad aktivních důchodců. Kluby důchodců jsou zřízeny především pro seniory, kteří již jsou ve starobním důchodu či invalidním důchodu. Data získaná dotazováním byla uspořádána do kontingenčních tabulek a vyhodnocena pomocí nástrojů popisné statistiky, analýzou absolutních a relativních četností, porovnání středních hodnot či srovnávání procentního zastoupení zkoumaného znaku. Pro názornost jsou některé vazby znázorněny pomocí grafů a tabulek. Cílem šetření bylo analyzovat (ověřit) důvody odchodu do předčasného důchodu stanovenými hypotézami. Výsledky zjištění mají numerickou povahu a jsou analyzovány prostřednictvím statistických procedur s cílem potvrdit či vyvrátit tvrzení vyjádřené v hypotézách.

8 Výsledky

8.1 Vyhodnocení otázek

Výsledky šetření vychází ze 113 vyplněných dotazníků.

Vyhodnocení dotazníkové šetření je uspořádáno v grafech a v tabulkách dle zodpovězených otázek od respondentů.

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
Žena + Muž	113	100 %	61	52	53,98 %	46,01 %

Zdroj: Vlastní

Tabulka č. 1 nám popisuje rozložení dle pohlaví respondentů. Z celkového počtu 113 respondentů zařazených do výzkumu tvořilo 61 žen, což odpovídá 53,98 % a 52 mužů, což odpovídá 46,01 %.

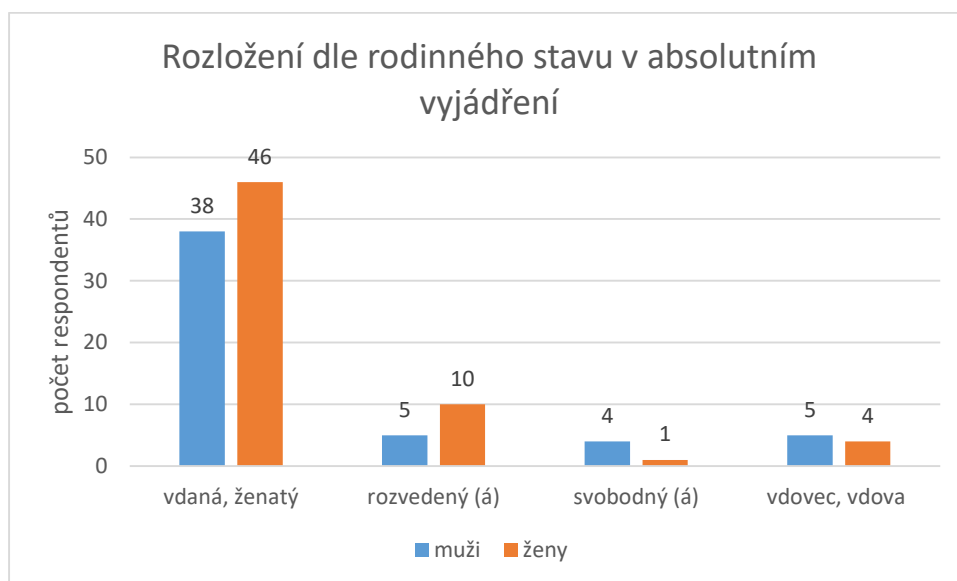
Tabulka č. 2: Věkové zastoupení respondentů

věk rozpětí	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
58-60	31	27,43 %	26	5	42,62 %	9,62 %
61-62	30	26,55 %	20	10	32,79 %	19,23 %
63-65	41	36,28 %	12	29	19,67 %	55,77 %
66-70	11	9,73 %	3	8	4,92 %	15,38 %
celkem	113	100 %	61	52	100 %	100 %

Zdroj: Vlastní

V tabulce č. 2 je uvedeno věkové rozložení respondentů tříděné do intervalů, kteří využili možnosti odejít do předčasného důchodu, nebo v současnosti podali žádost o předčasný důchod. Tabulka vyjadřuje, že respondenti ve věku 58 - 60 let představují 27,43 % výzkumného souboru. Respondenti ve věku 61 - 62 let mají zastoupení 26,55 %, respondenti ve věku 63 - 65 let dosahují největšího zastoupení, a to 36,28 %, respondenti ve věku 66 -70 let jsou zastoupeni jen 9,73 %. Dle věkového zastoupení v kategorii 58-60 převažují ženy, což činí 42,62 % a v kategorii ve věkovém zastoupení 63-65 let převažují více muži, což činí 55,77 %.

Graf č. 1 Rozložení dle rodinného stavu v absolutním vyjádření



Zdroj: vlastní

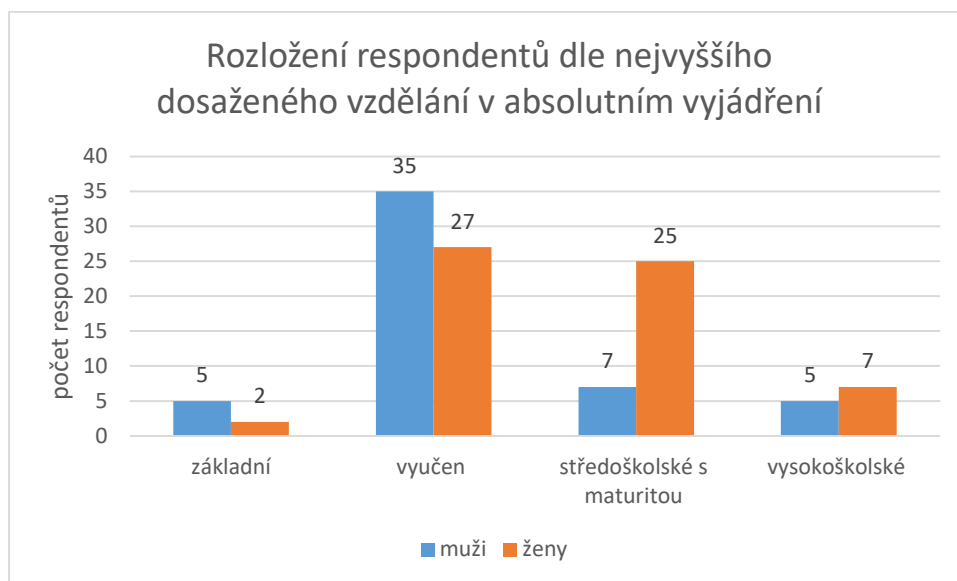
Tabulka č. 3: Rozložení dle rodinného stavu

Rozložení dle rodinného stavu	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet		respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy
Vdaná/ ženatý	84	74,33 %	46	38	75,40 %	73,07 %
Rozvedený (á)	15	13,27 %	10	5	16,39 %	9,61 %
Svobodný (á)	5	4,43 %	1	4	1,64 %	7,69 %
Vdovec/ vdova	9	7,96 %	4	5	6,55 %	9,61 %
celkem	113	100 %	61	52	100 %	100 %

Zdroj: vlastní

V tabulce č. 3 je třídění respondentů dle rodinného stavu. Z celkového počtu dotazovaných je v kategorii vdaná/ženatý 84 respondentů (74,34 %), rozvedených 15 (13,27 %), svobodných 5 (4,43 %) a v kategorii vdovec,/vdova 9 (7,96 %) jsou zastoupeny všechny kategorie.

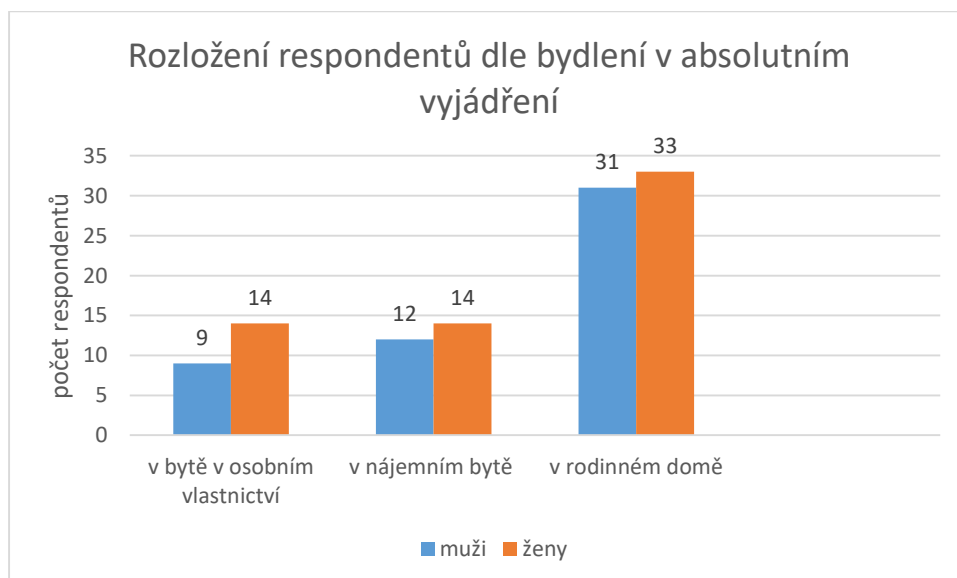
Graf č. 2: Rozložení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání v absolutním vyjádření



Zdroj: vlastní

Graf č. 2 mapuje nejvyšší dosažené vzdělání, kterého respondenti dosáhli. Základní vzdělání uvedlo 7 respondentů (6,19 %), vyučeno je 62 respondentů (54,86 %), středoškolské vzdělání s maturitou dosáhlo 32 respondentů (28,31 %) a vysokoškolské vzdělání má 12 respondentů (10,61%). Výše dosažené vzdělání u mužů ukazuje spíše na dělnické profese, jde především o profese zařazené ve třetí a čtvrté třídě kategorií prací podle bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Graf č. 3 Rozložení respondentů dle bydlení v absolutním vyjádření



Zdroj: vlastní

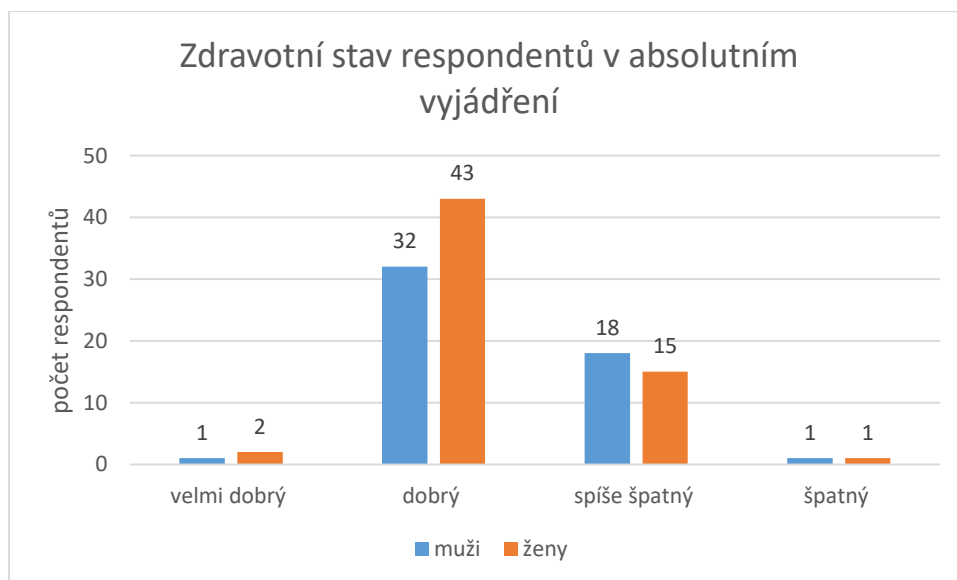
Tabulka č. 4 Rozložení respondentů dle bydlení

Rozložení respondentů dle bydlení	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
V bytě v osobním vlastnictví	23	20,35 %	14	9	22,95 %	17,30 %
V nájemním bytě	26	23,00 %	14	12	22,95 %	23,07 %
V rodinném domě	64	56,63 %	33	31	54,09 %	59,61 %
celkem	113	100,00 %	61	52	100,00 %	100,00 %

Zdroj: vlastní

Z tabulky č. 4 je zřejmé, že z celkového počtu dotazovaných uvedlo bydlení v rodinném domě 64 respondentů (56,63 %), bydlení v nájemním bytě 26 respondentů (23 %) a 23 respondentů (20,35 %) uvedlo bydlení v osobním vlastnictví. V porovnání dle pohlaví respondentů převažuje bydlení v rodinném domě spíše u mužů (59,61 %) než u žen (54,09 %). Naopak bydlení v osobním vlastnictví uvedlo více žen (22,95 %) než mužů (17,30 %) a srovnatelné bydlení u obou pohlaví můžeme uvést bydlení v nájemním bytě.

Graf č. 4 Zdravotní stav v absolutním vyjádření



Zdroj: vlastní

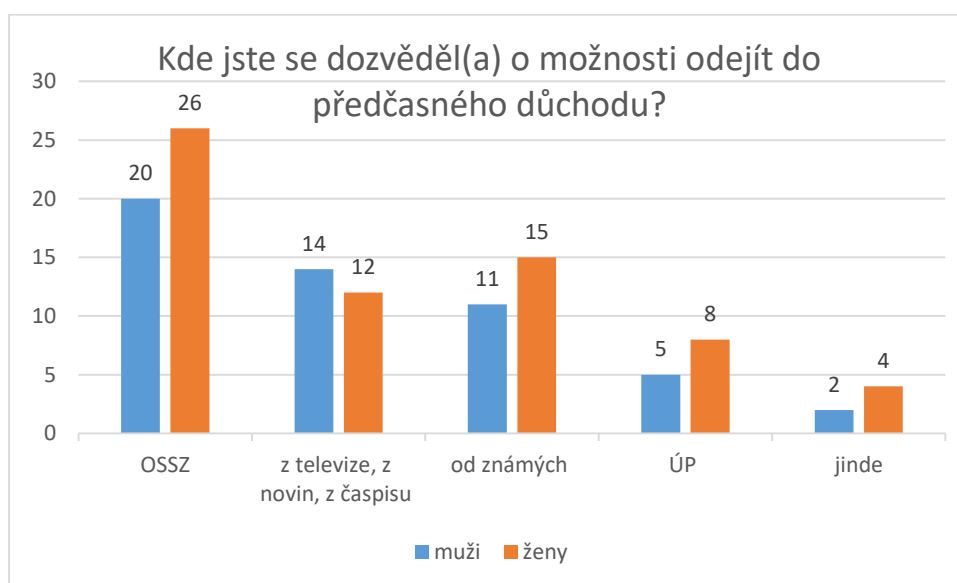
Tabulka č. 5 Jaký je Váš zdravotní stav?

Zdravotní stav	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	Respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
Velmi dobrý	2	1,76 %	1	1	1,63 %	1,93 %
dobrá	75	66,37 %	43	32	70,49 %	61,53 %
Spíše špatný	33	29,20 %	15	18	24,59 %	34,61 %
Špatný	3	2,65 %	2	1	3,27 %	1,92 %
Celkem	113	100 %	61	52	100 %	100 %

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 5 zachycuje odpovědi na otázku „Jaký je Váš zdravotní stav“. Respondenti vnímají svůj zdravotní stav spíše jako dobrý. Tohoto názoru jsou především ženy (70,49 %) a muži (61,53%). Spíše špatný stav označilo 15 žen (24,59 %) a 18 mužů (34,61 %).

Graf č. 5 Odkud se respondent dozvěděl o možnostech odejít do předčasného důchodu

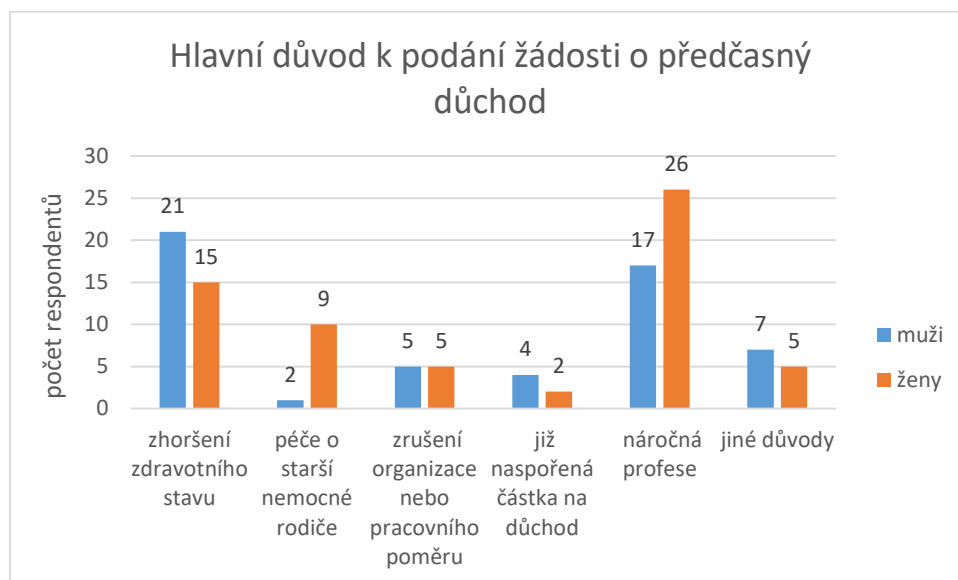


Zdroj: vlastní

Z grafu č. 5 je patrné, že z celkového počtu dotazovaných respondentů získalo informace o možnosti odejít do předčasného důchodu na pracovišti OSSZ. Tuto odpověď označilo 26 žen (22 %) a 20 mužů (17,09 %). Z televize, novin a časopisů se o této možnosti dozvědělo 14 mužů (11,96 %) a 12 žen (11,11 %). Od známých 11 mužů (9,4 %) a 15 žen (12,82 %) a z úřadu práce označilo možnost 5 mužů (4,27 %) a 8 žen (6,84 %). Kategorii jinde uvedla jedna žena. Informace k odchodu do předčasného důchodu získala o dcery. Další žena uvedla svoji sousedku, třetí žena

zodpověděla, že ani neví a čtvrtá žena se dozvěděla o této možnosti ve svém zaměstnání. Dva muži uvedli, že o této možnosti se dozvěděli z internetu. Tyto informace ale mohou být nepřesné. Je nejlepší získat informace o možnostech odejít do předčasného důchodu telefonicky nebo osobně na příslušné OSSZ.

Graf č. 6 Hlavní důvod k podání žádosti o předčasný starobní důchod



Zdroj: vlastní

Tabulka č. 6 Hlavní důvod k podání žádosti o předčasný starobní důchod

Hlavní důvody k podání o předčasný důchod	Absolutní počet	%	absolutně		relativně	
			z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
Zhoršení zdravotního stavu	36	31,85 %	15	21	24,5 %	40,38 %
Péče o starší nemocné rodiče	11	9,73 %	9	2	14,75 %	3,84 %
Zrušení organizace nebo pracovního poměru	10	8,85 %	5	5	8,19 %	9,61 %
Již naspořená částka na důchod	6	5,31 %	2	4	3,27 %	7,69 %
Náročná profese	43	38,05 %	26	17	42,62 %	32,69 %
Jiné důvody	7	6,19 %	4	3	6,55 %	5,76 %
celkem	113	100 %	61	52	100 %	100 %

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 6 zachycuje hlavní důvody podání žádosti o předčasný starobní důchod. Ze všech dotázaných uvádí 36 respondentů, že má zhoršený svůj zdravotní stav, tj. 31,85 %. Co se týče vlivu pohlaví na tento ukazatel, 21 mužů představuje 40,38 % jejich zastoupení ve výběrovém výzkumu a 15 žen 24,5 %. Nejčastějším důvodem označilo 43 respondentů (38,5 %) náročnou profesi. Důvod dle pohlaví respondentů převažuje u žen (42,62 %) než u mužů (36,69 %). Jedním z důvodů je také **péče o starší nemocné rodiče** kde tento důvod označilo 19 žen (14,75 %) a 2 muži (3,84%). Důvodem k odchodu do předčasného důchodu je spíše záležitost žen než mužů. **Zrušení organizace nebo pracovního poměru** označilo 5 mužů (4,16 %) a 6 žen (5 %). Disponující s **nasporenou částkou** uvedli 4 muži (3,33 %) a 2 ženy (1,67 %). V kategorii **jiné důvody** uvedli respondenti: velká únava, špatný zaměstnavatel - nezvládl pod ním pracovat, dlouhodobě evidovaný na úřadu práce, péče o svého nemocného bratra, pobírání invalidního důchodu, dojíždění do Německa a jeden z respondentů uvedl, že už má práce dost. Je patrné, že nejčastějšími důvody odchodu do předčasného starobního důchodu jsou náročná profese a zhoršující se zdravotní stav.

Tabulka č. 7 Profese dotazovaných respondentů.

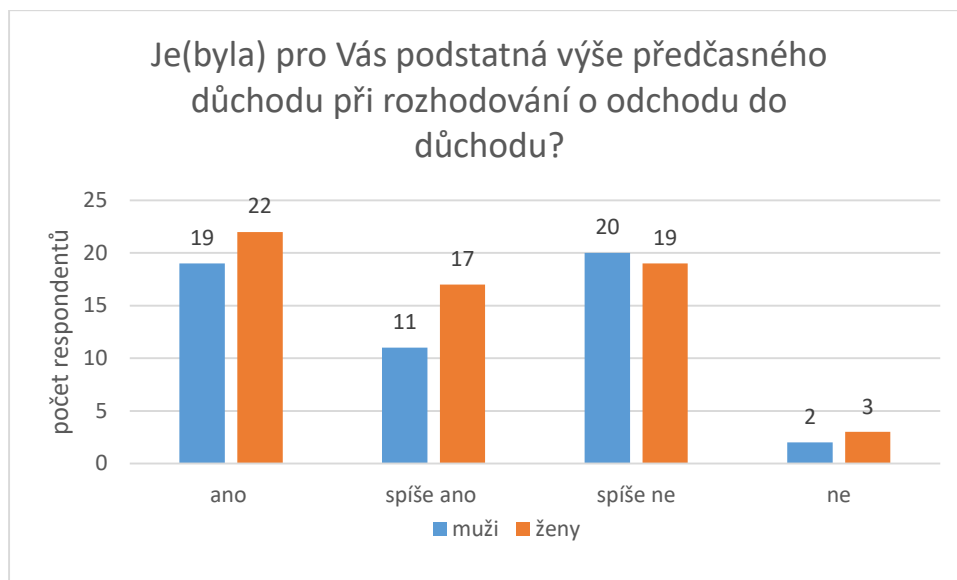
	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
Nynější nebo poslední vykonávané povolání						
Pracovníci zdravotnictví	11	9,73 %	9	2	14,75 %	3,85 %
Dělnické profese	35	30,97 %	10	25	16,39 %	48,07 %
Pracovníci školství	6	5,31 %	4	2	6,55 %	3,85 %
OSVČ	5	9,7 %	3	2	4,91 %	3,85 %
Administrativa	26	23 %	23	3	37,70 %	5,76 %
Technická profese	16	14,16 %	2	14	3,27 %	26,92 %
Pracovníci služeb	11	9,73 %	8	3	13,11 %	5,76 %
Úřad práce	3	2,65 %	2	1	3,27 %	1,92 %
Celkem	113	100 %	61	52	100 %	100 %

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 7 ukazuje jednotlivé profese dotazovaných respondentů. Z celkového počtu dotazovaných respondentů jsou: **pracovníci zdravotnictví** 9,73 %, **dělnické profese** 30,97 %, **pracovníci školství** 5,30 %, **OSVČ** 4,42 %, **administrativa** 23 %, **technické profese** 14,15 %, **úřad práce** 2,65 %.

pracovníci služeb 9,73 %, úřad práce 2,65 %. V porovnání dle pohlaví převažuje u žen administrativní profese, tj. 37,70 % u mužů dělnické profese tj. 48,07 %.

Graf č. 7 Je (byla) pro Vás podstatná výše předčasného důchodu při rozhodování o odchodu do důchodu?



Zdroj: Vlastní

Tabulka č. 8 Je (byla) pro Vás podstatná výše předčasného důchodu při rozhodování o odchodu do důchodu?

Je (byla) pro Vás podstatná výše předčasného důchodu při rozhodování o odchodu do důchodu?	Absolutní počet	%	absolutně		relativně	
			z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
Ano	41	36,28 %	22	19	36,06 %	36,53 %
Spíše ano	28	24,77 %	17	11	27,86 %	21,15 %
Spíše ne	39	34,51 %	19	20	31,14 %	38,46 %
ne	5	4,42 %	3	2	4,91 %	3,84 %
celkem	113	100,00 %	61	52	100,00 %	100,00 %

Zdroj: vlastní

Odpovědi na tuto otázku ukázaly, že z celkového počtu 113 respondentů uvedlo ANO 41 respondentů (36,28 %), SPÍŠE ANO potvrdilo 28 respondentů (24,78 %), SPÍŠE NE označilo 39 respondentů (34,51 %) a pro 5 respondentů (4,42%) není při rozhodování výše předčasného

důchodu podstatná. Domnívám se, že odpověď ANO a SPÍŠE ANO se pro respondenty jevila podobně. Vliv pohlaví na tyto dva zodpovězené ukazatele představuje u 30 mužů 57,6 % v jejich zastoupení a v zastoupení 39 žen 63,93%. Je patrné, že podstatná výše předčasného důchodu má vliv pro rozhodnutí o odchodu do důchodu. Stejného názoru jsou jak ženy, tak muži.

Tabulka č. 9 O kolik měsíců zvažují nebo odešli předčasně do starobního důchodu.

O kolik měsíců dříve zvažujete odejít do starobního důchodu vzhledem k datu vzniku nároku na důchod	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
2	1	0,88 %	0	1	0 %	1,92 %
3	3	2,65 %	0	3	0 %	5,76 %
4	2	1,76 %	2	0	3,27 %	0 %
6	13	11,50 %	7	6	11,47 %	11,53 %
7	1	0,88 %	1	0	1,63 %	0 %
8	5	4,42 %	3	2	4,91 %	3,84 %
10	1	0,88 %	1	0	1,63 %	0 %
9	9	7,96 %	2	7	3,27 %	13,46 %
11	1	0,88 %	1	0	1,63 %	0 %
12	40	35,39 %	24	16	39,34 %	30,76 %
14	3	2,65 %	1	2	1,63 %	3,84 %
15	1	0,88 %	0	1	0 %	1,92 %
18	5	4,42 %	2	3	3,27 %	2,65 %
20	1	0,88 %	1	0	1,63 %	0 %
21	2	1,676 %	0	2	0 %	3,84 %
24	12	10,61 %	8	4	13,11 %	7,6 %
31	1	0,88 %	1	0	1,63 %	0 %
44	1	0,88 %	0	1	0 %	1,92 %
36	5	4,42 %	2	3	3,27 %	5,76 %
60	3	2,65 %	2	1	3,27 %	1,92 %
61	3	2,65 %	3	1	4,91 %	1,92 %
celkem	113	100 %	61	52	100 %	100 %

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 9 znázorňuje, o kolik měsíců dříve respondenti odešli nebo chtějí odejít do předčasného důchodu. Z celkového počtu dotazovaných je nejvíce zastoupena kategorie 12 měsíců (40 respondentů, 35,39 %) kategorie 6 měsíců (13 respondentů, 11,50 %), kategorie 24 měsíců (12 respondentů, 10,61 %). Nejčastějším ukazatelem je odchod do předčasného důchodu o 12 měsíců,

což uvádí 24 žen (39,34 %) a 16 mužů (30,76 %). Následuje ukazatel o 6 měsících, kde zastoupení žen činí 11,47 % a počet mužů 11,53 %. 24 měsíců uvedlo 8 žen (13,11 %) a 4 muži (7,69 %).

Tabulka č. 10 Disponujete vedle starobního důchodu ještě dalšími pravidelnými finančními zdroji?

Disponujete vedle starobního důchodu ještě dalšími pravidelnými finančními zdroji	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
ANO	36	31,85 %	17	20	27,86 %	38,46 %
NE	77	68,14 %	44	32	72,13 %	61,53 %
celkem	113	100,00 %	61	52	100,00 %	100,00 %

Zdroj vlastní

Otázka má zmapovat, zda respondent je disponující vedle starobního důchodu dalšími finančními zdroji. Z celkového počtu respondentů odpovědělo NE 77 respondentů, tj. 68 % a ANO 36 respondentů, tj. 31,85 %. Dle rozdělení na pohlaví nedisponuje žádnými finančními zdroji více žen 44, tj. 72,13 % než mužů 32, 61,53 %. Další finanční zdroj uvedlo 20 mužů (38,46 %) a 17 žen (27,86 %). Při odpovědi ANO respondenti uváděli povahu příjmu: penzijní připojištění, invalidní důchod, naspořená částka, pronájem bytu, pronájem garáže, příjem z pozemku, příspěvek na péči maminky.

Tabulka č. 11 Máte zkušenosti se zvýhodňováním mladších osob v zaměstnání ve srovnání se zaměstnanci v předdůchodovém věku?

Máte zkušenosti se zvýhodňováním mladších osob v zaměstnání ve srovnání se zaměstnanci v předdůchodovém věku	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
ANO	15	13,27 %	8	7	13,11 %	13,46 %
NE	98	86,72 %	53	45	86,88 %	86,53 %
celkem	113	100,00 %	61	52	100,00 %	100,00 %

Zdroj vlastní

Tabulka č. 11 mapuje, zda respondenti mají zkušenosti se zvýhodňováním mladších osob v zaměstnání. Takovou zkušenost nemá 53 žen (86,88 %) a 45 mužů (86,53 %). Odpověď ANO uvedlo 8 žen (13,11 %) a 7 mužů (13,46 %). Zkušenosti, které respondenti uvedli - zaměstnavatel přijme raději mladšího, perspektivnějšího, dravějšího zaměstnance, který se rychleji učí novým věcem. Nový mladší zaměstnanec je zvýhodňován i bez vzdělání a praxe, vyšší zařazení a zároveň vyšší mzda. Práce na směny pro ně není takovou zátěží jako pro staršího zaměstnance. Jedna respondentka uvedla, že má spíše opačnou zkušenost a to, že požadují spíše starší zaměstnance s dlouholetou praxí a s jedním důvodem u žen, že již nenastoupí na mateřskou dovolenou.

Tabulka č. 12 Přijal/a byste nabídku pracovat při pobírání předčasného důchodu?

	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
Přijal/a byste nabídku pracovat při pobírání předčasného důchodu						
Přivítal (a)	20	17,69 %	11	9	18,03 %	17,30 %
Nepřivítal (a)	31	27,43 %	18	13	29,50 %	25 %
Zdravotní stav mi nedovoluje nabídku přijmout	22	19,46 %	10	12	16,39 %	23,07 %
Nevím, jak bych se rozhodl	40	35,39 %	22	18	36,06 %	34,61 %
celkem	113	100,00 %	61	52	100,00 %	100,00 %

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 12 znázorňuje, zda by respondenti přijali nabídku pracovat při pobírání předčasného důchodu. Na základě odpovědí od respondentů je zřejmé, že převaha odpovědí z celkového počtu respondentů uvedla: nevím, jak bych se rozhodl/la.

9 Diskuze

Praktickou částí bakalářské práce jsem se zaměřila na potvrzení či vyvrácení stanovených dvou hypotéz:

1. Je příčinou odchodu do předčasného důchodu péče o starší rodiče?
2. Má vliv na odchod zaměstnanců do předčasného důchodu zhoršující se zdravotní stav?

Pro vyhodnocení těchto hypotéz jsem si zvolila dotazníkové šetření. Požádala jsem o vyplnění dotazníků na okresních správách sociálního zabezpečení v jižních Čechách klienty, kteří se přišli zeptat na informaci k žádosti o předčasný důchod. Oslovila jsem i kluby důchodců v jižních Čechách. Brala jsem v úvahu fakt, že doba pro dostatek vyplněných dotazníků přímo na okresní správě sociálního zabezpečení nebyla příznivá a obávala jsem se o zajištění dostatečného počtu dotazníků k mému výzkumu. V té době se řešila nepříjemná situace s onemocněním COVID -19.

V souvislosti se zvyšováním hranice odchodu do důchodu a s obtížnějším uplatněním na trhu práce se zvyšuje počet osob pro odchod do předčasného důchodu. Na konci roku 2019 pobíralo v Jihočeském kraji předčasný starobní důchod 28,7 % starobních důchodců. Oproti roku 2010 vzrostl tento počet o 65 %. Výrazněji odešlo do předčasného důchodu více mužů. Od roku 2010 dle ČSÚ stoupl jejich počet o 75 %. Počet žen, které využily odchodu do předčasného důchodu tak oproti roku 2010 stoupl o 58%. V Jihočeském kraji byl nejvyšší podíl osob pobírající v okrese Jindřichův Hradec (35,2 %) a nejméně této možnosti využívali v Prachatickém okrese (21 %). Do předčasného důchodu odcházejí lidé z různých důvodů. Ukázalo se, že lidé jsou unaveni tím, že tvrdě pracují, řeší přemíru pracovního stresu, tlaku z každodenních všedních dnů a i přes trvalé srážky využívají možnosti odejít do předčasného důchodu. Někteří lidé nejsou ve stávající práci spokojeni, obávají se změn, nejistoty, nových věcí a obtížněji hledají nové zaměstnání. Pokud práci nezvládají, mají zdravotní problémy a řeší tuto situaci různými způsoby. Žádají o invalidní důchod nebo se zaevidují na úřadu práce. Tento problém to neřeší, naopak čerpají finanční prostředky státu.

Co je příčinou předčasného odchodu do starobního důchodu popisuje tabulka č. 6. Respondenti mohli odpovědět maximálně dvě možnosti, pokud existovalo současně více důvodů, pro které se rozhodovali. Nejčastěji je zastoupená odpověď „Náročnost profese“ 38,05 % všech respondentů a dále odpověď „Zhoršení zdravotního stavu“ 31,5 % všech odpovědí. Ostatní uvedené důvody nedosahují v celkovém vyjádření ani 10 %. V případě žen hraje roli odpověď „Péče o starší nemocné rodiče“ kde odpovědělo tak 14,75% všech žen. Nejméně celkové procento za všechny

respondenty dosahuje jen 9,73 %. Stojí za zmínku důvod „Naspořená částka“ kde muži uvádějí tento důvod 2x častěji než ženy. Do dalších analýz byly použity jen tři nejčastější důvody odchodu do předčasného důchodu.

Vliv vzdělání na sledované příčiny odchodu do předčasného důchodu mají lidé s nižším vzděláním, kteří odcházejí do předčasného důchodu daleko dříve než lidé s vyšším vzděláním. Možnost využívají lidé, kteří pracují manuálně nebo mají nižší příjem. Rozdíl mezi platem a vyplacením důchodu není tak velký (Remr, 2007). To ukazuje tabulka č. 2, ve které je znázorněn vztah mezi vzděláním, pohlavím a třech hlavních důvodech k podání žádosti o předčasný důchod. Nižší vzdělání spíše ukazuje na celoživotní manuální práci, která je fyzicky náročná a mnohdy zaměstnanec nemá dostatek sil k vykonávání činnosti v zaměstnání.

Tabulka č. 1 Složení výběrového souboru podle vzdělání

Legenda	Základní vzdělání	Vyučen	Středoškolské vzdělání	Vysokoškolské vzdělání	Celkem
Respondentů	7	62	32	12	113
% zastoupení	6,19 %	54,87 %	28,32 %	10,62 %	100,00 %

Zdroj: vlastní

Předčasný odchod do důchodu podle vzdělání preferují především respondenti, kteří jsou vyučení 54,87 % všech případů. Více než čtvrtina 28,3 % jsou středoškoláci s maturitou. Lze usoudit, že s rostoucím vzděláním zastoupení respondentů v souboru klesá. Absolutně nejnižší zastoupení je u respondentů se základním vzděláním což může souviset s náročností prací, kterou vykonávají. Vzdělání lidí v předdůchodovém věku v mezinárodním srovnání nevyhází dle statistik ČSÚ dobře. Průměrný podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 55-64 let je pouze 22,3%. Středoškolské vzdělání je zastoupeno v populaci 55-64letých nejvíce. Vyuční list nebo maturitu či navíc pomaturitní, nástavbové studium má v této věkové skupině 74,1 % lidí. (ČSÚ, 2020) Vyšší dosaženého vzdělání může ovlivňovat i možnost získání nového zaměstnání při ztrátě dosavadního zaměstnání.

Tabulka č. 2 Analýza vzdělání na předčasný odchod do starobního důchodu

vzdělání	Respondenti	% všech respondentů	Zhoršení zdravotního stavu		Náročná profese		Péče o starší rodiče	
	celkem		Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
Základní vzdělání	5	4,4%	3	0	1	1	0	0
			14,3%	0,0%	5,9%	3,8%	0,0%	0,0%
Vyučen	50	44,2%	15	11	12	9	1	2
			71,4%	73,3%	70,6%	34,6%	50,0%	22,2%
Středoškolské vzdělání	26	23,0%	2	2	2	12	1	7
			9,5%	13,3%	11,8%	46,2%	50,0%	77,8%
Vysokoškolské vzdělání	10	8,8%	1	2	3	4	0	0
			4,8%	13,3%	17,6%	15,4%	0,0%	0,0%
Celkem	91	80,5%	21	15	17	26	2	9
Celkem %	80,5%		31,80%		38%		9,73%	
%			40,38%	24,59%	32,69%	42,62%	3,80%	14,75%

Zdroj: vlastní

Z výše uvedené tabulky č. 2 vyplývá, že počet respondentů, kteří nejčastěji uvedli tři příčiny předčasného odchodu do důchodu, činí 80,5 % všech respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu. Dále nejsou posuzovány výsledky, které neuvadlo alespoň pět respondentů. Výjimku z tohoto je nejčastější příčina u respondentů se základním vzděláním, kdy 75 % všech mužů (absolutně 3) uvádí jako hlavní příčinu „Zhoršení zdravotního stavu“ tj. 14,3 % všech mužů. Co se týká respondentů, kteří jsou vyučeni, je jednoznačným dominantním důvodem a to shodně u mužů tak u žen, „Zhoršení zdravotního stavu“. U důvodu „Náročná profese“ má u mužů tento důvod téměř stejnou váhu jako u předchozího srovnání, nicméně v případě žen je význam cca poloviční. Středoškoláci muži jsou zastoupeni nevýznamně. Co se týká žen, je situace jiná. Absolutně nejčastější důvod uvedly středoškolačky, „Náročná profese“, kterou 12 z nich potvrdilo, což odpovídá 46,2 % všech žen, které uváděly tento důvod. Významný je i důvod „Péče o starší rodiče“, kdy se jedná o nejvyšší četnost odpovědí 77,8 % všech žen. Za zmínku stojí, že muži jako důvod mají naspořenou částku na důchod uváděnou cca 2x častěji než ženy. Zastoupení vysokoškoláků je nízké, zdá se, že jak pro muže, tak pro ženy je nejvážnějším důvodem „Náročnost profese“.

Tabulka č. 3 analýza zdravotního stavu na předčasný důchod

Zdravotní stav	Zhoršení zdravotního stavu		Náročná profese		Péče o starší rodiče	
	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
Velmi dobrý	0	0	0	1	0	0
Dobrý	6	4	14	22	1	9
Spíše špatný	12	8	0	2	1	0
špatný	1	2	0	0	0	0
Celkem	19	14	14	25	2	9
Celkem %	29,2 %		34,5 %		9,73 %	
%	36,5 %	22,9 %	26,92 %	40,98 %	3,84 %	14,75 %

Zdravotní stav vnímali respondenti (muži i ženy) jako dobrý zdravotní stav. Cítí se zdraví, spíše jsou unavení a vyčerpaní celkovým přístupem a podmínkami v práci. Z použití třech hlavních důvodů odchodu do důchodu společně s uvedeným zdravotním stavem je z tabulky zřejmé, že i při svém dobrém zdravotním stavu odchází 14 mužů a 22 žen do předčasného důchodu z důvodu náročné profese. Domnívám se, že odchod do předčasného důchodu s dobrým zdravotním stavem upřednostňují ženy pro využití více volného času na své zájmy, na rodinu a mohou se věnovat více svým vnoučatům. To platí i pro péči o starší rodiče. Tento uvedený důvod převažoval v provedeném výzkumu více u žen než mužů. Muži požadují více odpočinku, volného času na své koníčky, ale také zároveň mohou dodělat práce související s opravami rodinného domu a zahrady.

Respondenti u důvodu zhoršený zdravotní stav uváděli svůj zdravotní stav jako dobrý stav. Tyto hodnoty nám snižují validitu odpovědí a snižují vliv udaného důvodu zhoršení zdravotního stavu.

Tabulka č. 4 analýza rodinného stavu a bydlení respondentů a předčasný důchod

Rodinný stav	Respondenti	% všech respondentů	Bydlení v rodinném domě		V nájemním bytě		V osobním vlastnictví bytě	
	celkem		Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
Vdaná, ženatý	84	74,33 %	26	29	6	5	6	11
			83,87 %	87,87 %	50 %	35,7 %	66,66 %	78,57 %
Rozvedený(á)	15	13,27 %	2	3	2	7	1	1
			6,45 %	73,3%	16,6 %	50 %	11,1%	7,14 %
Svobodný (á)	5	4,42 %	2	0	1	0	1	1
			6,45 %	13,3%	8,33 %	0%	11,1%	7,14 %
Vdovec, vdova	9	7,96 %	1	1	3	2	1	1
			3,22 %	13,3%	30 %	14,28 %	11,1%	7,14 %
Celkem	113	100 %	31	33	12	14	9	14
Celkem %	100 %		56,63 %		23 %		20,35 %	
%			59,61 %	54,09 %	23,07 %	22,95 %	17,30 %	22,95 %

Většina respondentů žije v manželství, tj. žen 40,70 % a mužů 33,62 %. Z uvedené tabulky vyplývá, že respondenti nejčastěji bydlí v rodinných domech. V porovnání dle pohlaví respondentů převažuje bydlení v rodinném domě spíše u mužů (59,61 %) než u žen (54,09 %). Naopak bydlení v osobním vlastnictví uvedlo spíše více žen (22,95 %) než mužů (17,30 %) a srovnatelné bydlení u obou pohlaví můžeme uvést bydlení v nájemním bytě. Lze konstatovat, že bydlení má vliv na rodinný stav respondenta a ve svém věku mají bytovou otázku vyřešenou. Z tabulky výsledků lze zaznamenat, že bydlení v rodinném domě je shodně uvedené u svobodného a rozvedeného muže, tj. (6,45 %) a podobně se jeví bydlení v bytě v osobním vlastnictví.

Převaha dotazovaných respondentů tj. 40 % dle grafu č. 5 se o podmínkách nároku předčasného starobního důchodu informovalo na okresní správě sociálního zabezpečení. Domnívám se, že tyto informace jsou profesionální a patřičně vypovídající od pracovníků důchodového oddělení. Získané informace z televize, z novin, časopisů a od známých shodně označila jak žena, tak muž (23 %). Je třeba, aby byli lidé dostatečně o možnostech a podmínkách předčasného důchodu informováni.

Tabulka č. 5 analýza podstaty výše předčasného důchodu

Je (byla) pro Vás podstatná výše předčasného důchodu při rozhodování o odchodu do důchodu?	Absolutní	%	absolutně		relativně	
	počet	respondenti	z toho ženy	z toho muži	z toho ženy	z toho muži
Ano	41	36,28 %	22	19	36,06 %	36,53 %
Spíše ano	28	24,77 %	17	11	27,86 %	21,15 %
Spíše ne	39	34,51 %	19	20	31,14 %	38,46 %
Ne	5	4,42 %	3	2	4,91 %	3,84 %
Celkem	113	100,00 %	61	52	100,00 %	100,00%

Při rozhodování o odchodu do předčasného důchodu většina respondentů uvedla, že výše předčasného důchodu je podstatná. Výsledky dle tabulky č. 5 a 8 spojením dvou odpovědí „ANO“ a „SPÍŠE ANO“ ukazují, že u 30 mužů 57,6 % a u 39 žen 63,93 % je výše předčasného důchodu rozhodující. Celý život pracovali a odváděli do státního rozpočtu povinné pojištění a nyní při rozhodování o odchodu do předčasného důchodu řeší podmínky trvalého krácení předčasného důchodu. Lidé vnímají trvalé krácení důchodu jako nezasloužené. Za každých 90 dní, které zbývají občanovi do odchodu do řádného starobního důchodu, je důchod krácen o 0,9 % výpočtového základu.

Tabulka č. 6 analýza třech hlavních příčin odchodu do důchodu s nejčastější odpovědí na otázku „O kolik měsíců dříve odešli, nebo chtějí odejít do předčasného důchodu“

O kolik měsíců	Respondenti	% všech respondentů	Zhoršení zdravotního stavu		Náročná profese		Péče o starší rodiče	
	celkem		Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Žena
6	8	7,07%	1	1	1	5	0	0
			5,5 %	10 %	9,09 %	27,77%	0 %	0 %
9	10	8,84%	5	0	1	2	0	2
			27,77 %	0 %	9,09 %	11,11 %	0 %	0 %
12	37	32,74%	10	7	8	9	0	3
			55,55 %	70 %	72,72 %	50%	0 %	7,14%
24	10	8,84%	2	2	1	2	1	2
			11,11 %	20 %	9,09 %	11,11 %	100 %	7,14 %
Celkem	65	57,52%	18	10	11	18	1	7
Celkem %	57,52 %		24,77 %		25,66 %		7,07 %	
%			15,92 %	8,85 %	9,73 %	15,92 %	0,88 %	6,19 %

V otázce č. 11 respondenti odpovídali, o kolik měsíců dříve odešli nebo chtějí odejít do předčasného důchodu. Dle tabulky č. 6 nejvíce respondentů odpovídalo možnost odejít do předčasného starobního důchodu o 12 měsíců, dále je zastoupena kategorie 6 měsíců, 9 měsíců a 24 měsíců. Na základě příčiny zhoršení zdravotního stavu uvedlo odchod do předčasného důchodu o 12 měsíců více žen (70 %) než mužů (55,55 %). Opačně je to u náročné profese, kde odchází respondenti o 12 měsíců dříve spíše muži (72,72 %) než ženy (50 %). Co se týká odchodu do předčasného důchodu o 6 měsíců, je absolutně nejčastějším důvodem náročná profese a to u 27,77 % žen. U 9 měsíců se uvádí zhoršení zdravotního stavu a má tento důvod větší vliv u mužů (27,77%).

Více než polovina respondentů nedisponuje dalšími finančními zdroji. 31,85 % všech respondentů uvedlo nejčastějším finančním zdrojem: penzijní připojištění, invalidní důchod, naspořená částka, pronájem bytu, pronájem garáže a příjem z pozemku. Ve veřejnosti je široce diskutována otázka ekonomického zajištění osob v důchodu. Ve svém výzkumu Doskočilová (2015) prezentovala výsledky týkající se přípravy na stáří a uvedla finanční zajištění za důležitou součást při odchodu do starobního důchodu. Existují spořicí, investiční a pojistné produkty (Janda, 2015). Většina

respondentů uvedla penzijní připojištění. Možnost systému penzijního připojištění již využívá většina dnešních padesátníků. (Srovnej, 2012)

Za zmínku stojí, že respondenti na otázku zda by pracovali při pobírání předčasného důchodu, převažovala odpověď u všech respondentů z 35,39 % „Nevím, jak bych se rozhodl/a“. Nicméně 27,43 % respondentů by možnost pracovat nepřijala a to potvrzuje, že jedním z hlavních důvodů k podání žádosti o předčasný důchod je zhoršující se zdravotní stav jak u mužů, tak u žen.

Na základě uvedených údajů v tabulce č. 11 je zřejmé, zda se respondenti setkali se zvýhodňováním mladších osob v zaměstnání. Takovou zkušenost nemá 53 žen (86,88 %) a 45 mužů (86,53 %). Relativní výsledky u mužů i u žen byly velice podobné až shodné u obou možností odpovědí. Odpověď ANO umožnila respondentům zkušenosti zvýhodňováním mladších upřesnit a muži i ženy se shodli na zvýhodňování mladších zaměstnanců bez vzdělání a praxe. Opačnou zkušenost měla jedna respondentka, která uvedla výhodu u starších zaměstnanců s dlouholetou praxí. Dle výzkumu nemají respondenti velkou zkušenost se znevýhodňováním mladšími zaměstnanci. V podstatě se dá říct, že respondenti z velké části zkušenosti se zvýhodňováním nemají a neovlivňuje to v takové míře důvod k odchodu do předčasného důchodu, protože odpověď ANO uvedlo pouze 8 žen (13,11 %) a 7 mužů (13,46 %). Beránková (2014) tvrdí, že za znevýhodňování mladšími zaměstnanci je spíše záležitost zaměstnavatele, který si myslí, že starší generace je pomalejší, hůře se učí novým věcem a špatně se adaptuje v případě jakýchkoliv změn.

Populace rychle stárne, občané žijí déle, navyšuje se věk pro odchod do důchodu a stát zaměstnavatele nepodporuje a nemotivuje k lepším podmínkám v zaměstnávání. Prodloužením odchodu do důchodu tak zaměstnanec setrvá v práci, a tím odvádí pojistné na sociální zabezpečení. Otázkou zůstává, zda zaměstnanec bude schopen v takovém vysokém věku vykonávat své zaměstnání. Zvyšuje se počet osob ve věkových skupinách seniorů a produktivních osob ubývá. Lidé odcházející do předčasného důchodu jsou závislí na státních financích. Možnost přivydělat si je jim umožněna ale jen omezeně ve výši příjmu. Pro systém sociálního zabezpečení je nejdůležitější, aby lidé byli co nejdéle pracovně aktivní a přispívali tím do státního rozpočtu. Důchodové pojištění je nástrojem mezigenerační solidarity a mělo by zůstat efektivním. Spoření a investování by mělo napomáhat udržení životní úrovně ve stáří.

Jednou z příčin odchodu do předčasného důchodu je péče o starší nemocné rodiče. Dle zjištěných skutečností nejčastěji uvedenou příčinou odchodu do předčasného důchodu je „Náročná profese“

a „Zhoršení zdravotního stavu“. Péče o starší nemocné rodiče dosahuje řádově nižší četnosti odpovědí (3-4x nižší). Existuje významný rozdíl mezi muži a ženami. Tato hypotéza je pravdivá v případě 14,75% udávající tento důvod. U žen, které uvedly péči o starší nemocné rodiče, převládá bydlení v rodinném domě, což umožňuje vzít si své rodiče k sobě a postarat se o ně. V případě mužů se jedná spíše o nevýznamný důvod, který není standardní příčinou odchodu mužů do předčasného důchodu.

Z vyhodnoceného výzkumu vyplývá, že nejčastější příčinou odchodu do předčasného důchodu je náročná profese a zhoršení zdravotního stavu. Péče o starší nemocné rodiče nedosahuje takové četnosti odpovědí a tento důvod uvádí 14,75 % žen. Je spíše záležitostí žen než mužů. Výše uvedené příčiny mají vliv na sociální pojištění, které ovlivňuje ekonomiku, demografický vývoj a zaměstnanost osob. Pracovní síla se postupně snižuje, přibývá lidí starších 60 let, odchází dříve do starobního důchodu a výdaje na dávky důchodového systému se zvyšují.

10 Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na problematiku odchodu osob do předčasného starobního důchodu. Konkrétně se zabývala zjištěním hlavních příčin způsobujících tento jev a jejich dopad na sociální pojištění.

Pro zjištění hlavních příčin a jejich dopadu na sociální pojištění byly stanoveny hypotézy, které měly nalézt odpovědi na toto palčivé téma. První hypotéza se snažila nalézt odpovědi na téma „Je příčinou odchodu do předčasného důchodu péče o starší rodiče?“ Druhá hypotéza zkoumala problematiku vlivu odchodu zaměstnanců do předčasného důchodu z důvodu zhoršujícího se zdravotního stavu.

Data byla shromažďována pomocí kvantitativní výzkumné sondy, konkrétně byla využita metoda dotazníkového šetření. Jako výzkumný vzorek pro zpracování dat výzkumu byly použity dotazníky, které vyplnilo 113 respondentů. Respondenti byli získáni na OSSZ v Jihočeském kraji, kdy skrze pracovnice probíhala distribuce dotazníků. Řada respondentů byla také doplněna o aktivní důchodce, zejména v rámci klubů seniorů. Výzkumný vzorek tvořilo 61 žen a 52 mužů.

Ze zpracovaných dat týkajících se hypotézy, která pojednává o příčinách odchodu zaměstnanců do předčasného důchodu kvůli péči o starší rodiče, lze hovořit o naplněnou hypotézu. Výsledky dle analytické části této bakalářské práce poukazují na potvrzení příčiny odchodu do předčasného důchodu právě vlivem nutnosti péče o starší rodiče. Toto potvrzení doplňuje další faktor, který je také dle výsledků šetření považován za druhou nejčastější příčinou odchodu do předčasného důchodu, tj. náročnost profese. Náročnost profese je také tématem, které se začíná popularizovat jak z důvodu psychické, tak fyzické náročnosti. Jsou kladeny stále větší požadavky na zaměstnance téměř bez ohledu na věkovou kategorii. Z důvodu stárnutí populace je pro systém sociálního zabezpečení nezbytné, aby lidé setrvali co nejdéle v aktivním životě a tím přispívali do státního rozpočtu.

Druhou hypotézu, zabývající se tématem vlivu odchodu zaměstnanců do předčasného důchodu z důvodu zhoršujícího se zdravotního stavu, je možno dle zpracovaného výzkumu považovat za naplněnou. Tato hypotéza navazuje na první hypotézu, v níž druhou klíčovou příčinou odchodu do předčasného důchodu byla právě náročnost profese. Respondenti na otázku týkající se zdravotního stavu zvolili odpověď „dobrý“. Zhoršení zdravotního stavu přisuzovali právě náročnosti profese a kladení stále větších nároků na výkon. Svůj zdravotní stav popisují tak, že se cítí spíše zdrávi, jsou ale unavení a vyčerpaní celkovým přístupem a podmínkám v práci.

Dle výsledků výzkumu lze očekávat, že navýšení věku pro odchod do důchodu, zhoršení zdravotního stavu, péče o starší rodiče a v neposlední řadě náročná profese může znamenat, že občané začnou využívat předčasného odchodu důchodu, a tím bude stát vynakládat více finančních prostředků na výplatu předčasných důchodů. Reforma důchodového systému by měla podporovat starší lidi a odrazovat je od předčasného důchodu, měla by je motivovat, aby přispívali do státního rozpočtu a nebyli závislí na vyplacení dávek ze systému sociálního zabezpečení.

Výstup této bakalářské práce může poskytnout vhled orgánům státní správy jako ukazatel hlavních důvodů odchodu do předčasného důchodu a s tím související dopad na sociální pojištění a možnou optimalizaci sociálního zabezpečení v ohledu na důchodovou reformu.

Zdroje:

1. ARNOLDOVÁ, A., 2012, *Sociální zabezpečení I.*, Praha: Grada, 352 s., ISBN: 978-80-247-3724-9
2. BÉLAND, Daniel. What is social policy?: understanding the welfare state. Malden, MA: Polity, 2010. Political sociology series. ISBN 0745645844
3. DOSKOČILOVÁ, A., 2015. *Adaptace u seniorů jako předpoklad úspěšného stárnutí.* Praha. Diplomová práce. FF UK
4. DUDOVÁ, R., 2015, *Postarat se ve stáří: rodina a zajištění péče o seniory*, Praha, Sociologické nakladatelství SLON, ISBN 978-80-7419-182-4
5. DUKOVÁ, I., DUKA, M. KOHOUTOVÁ, I., 2013, *Sociální politika*, 1. vydání, Praha, 200 s., ISBN 978- 80-247-3880-2
6. GREGOROVÁ, Z, GALVAS, M., 2005, *Sociální zabezpečení*, Masarykova univerzita v Brně, DOPLNĚK, 280 s., ISBN 80-7239-176-3
7. Časopis Národní pojištění č. 7/2020, Důchodové pojištění, JUDr. Mgr. Simona Urbánková: Předdůchod – část II.
8. ČSSZ, 2020, O jaký důchod se zajímáte?. Portál CSSZ.cz [online] [cit. 2020-03-9] Dostupné na <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni- Duchod>
9. ČSSZ, 2020, Nárok na důchod a jeho výše. In: Portál. CSSZ.cz, [online] [cit. 2020-03-9] Dostupné na <https://www.cssz.cz/web/cz/narok-na- Duchod-a-jeho-vyse1>
10. ČSSZ, 2020, Obecné informace In: Portál. ČSSZ.cz, [online] [cit. 2020-03-9] Dostupné na <https://www.cssz.cz/web/cz/platba-pojistneho-obecne-informace>
11. ČSSZ, 2020, Výše a sazba pojistného. In: Portál. ČSSZ.cz, [online] [cit. 2020-03-9] Dostupné na <https://www.cssz.cz/web/cz/platba-pojistneho-obecne-informace>
12. ČSSZ, 2020, Výše a sazba pojistného. In: Portál. ČSSZ.cz, [online] [cit. 2020-03-9] Dostupné z <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni- Duchod>
13. ČSSZ, 2019, Invalidní důchody, In: Portál ČSSZ [online] [cit. 2020-01-10] Dostupné z <https://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/invalidni- Duchody.htm>
14. ČSSZ, 2020, Invalidní důchody, [online] [cit. 2020-03-09] Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/invalidni- Duchod>
15. ČSSZ, 2020, Za jakých podmínek je možné přiznat předčasný starobní důchod [online] [cit. 2020-03-09] Dostupné z: <https://www.cssz.cz/-/cssz-informuje-za-jakych-podminek-je-mozne-priznat-predcasny-starobni- Duchod>
16. HENDL, J., 2012, *Kvalitativní výzkum*, 3. vydání, Praha: Portál, 408 s., ISBN 978-80-262-0219-6

17. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., 2013, *Sociální péče o seniory*, 1. vydání, Praha, Grada Publishing, ISBN 978-80-247-4139-0
18. JANDA, J., 2012, *Zajištění na stáří*, 1. vydání Praha, Grada Publishing, a.s., 200 s. ISBN978-80-247-4400-1
19. KREBS, V., 2005, *Sociální politika*, 3.vyd, Praha: ASPI, a.s. ISBN 80-7357-050-5
20. KREBS, V., 2007, *Sociální politika*. 4.vyd. Praha: ASPI, a.s., 504 s. ISBN 80-7357-2761
21. KREBS, V., 2015, *Sociální politika*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 568. s. ISBN:978-80-7478-921-2
22. KAHOUN, V., 2013, *Sociální zabezpečení*, 2. aktualizované vydání. Praha: Triton, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0
23. KAHOUN, V. et.al., 2009, *Sociální zabezpečení*. 1.vyd.Praha: Triton, ISBN:978-80-7387-346-1
24. PŘIB, J, 2009, *Kdy do důchodu a za kolik*. 10. aktualizované vydání, Praha: Grada, 128 s.. ISBN 978-80-247-2805-6
25. PŘIB, J., 2012, *Kdy do důchodu a za kolik*. 13. aktualizované vyd. Praga: Grada, 144 s, ISBN: 978-80-247-4090-4
26. PŘIB, J., VOŘÍŠEK, Vladimír, 2012, *Důchodové Předpisy s komentářem*, Praha: ANAG, ISBN 978-80-7263-736-2
27. PUPO, Norene a Mark P. THOMAS. *Interrogating the new economy: restructuring work in the 21st century*. Toronto: University of Toronto Press, c2010. ISBN 1442600578.
28. REMR, J., KOTÍKOVÁ, J., 2007. Podpora zaměstnávání starších osob [on-line]. Praha [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_remr.pdf
29. SOCIÁLNÍ POJIŠTĚNÍ, *Důchodové pojištění a nemocenské pojištění*, 2001, Praha, JAN, ISBN 80-86552-19-5
30. SOCIÁLNÍ POLITIKA – 2015, *Systém sociálního zabezpečení 1*. Vydání Vydala Vysoká škola polytechnická Jihlava, Tisk Ediční oddělení VŠP, © Ing. Věra Nečadová , ISBN 978-80-88064-08-4
31. SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, 2001, *Základy sociologického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Management Press. 160 s.. ISBN 80-7261-038-4
32. SYROVÝ, P., TYL, T., 2014, *Osobní finance, řízení financí pro každého*, 2. vydání, Praha, Grada, ISBN978-80-247-4832-0
33. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, 2019 [online]. [cit. 2019-3-9] dostupné z: <https://www.mesec.cz/zakony/zakon-o-socialnim-pojisteniu/uplne/>

34. Zákon č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, 2017, In: Sociální pojištění, ISBN 978-80-7488-210-18
35. Shin J, Kim YJ, Kim JK, et al. Probability of Early Retirement Among Emergency Physicians. *J Prev Med Public Health*. 2018;51(3):154-162. doi:10.3961/jpmph.18.079
36. Nexø MA, Borg V, Sejbaek CS, Carneiro IG, Hjørnsbech PU, Rugulies R. Depressive symptoms and early retirement intentions among Danish eldercare workers: Cross-sectional and longitudinal analyses. *BMC Public Health*. 2015;15:677. Published 2015 Jul 17. doi:10.1186/s12889-015-1973-1

11 Seznam grafů v teoretické části

Graf: 1: Struktura starobních důchodů v Jihočeském kraji podle typu pobírání důchodu v % k 31. 12. 2019 (muži a ženy)

Graf č. 2 : Vývoj počtu přiznaných předčasných důchodů v letech 2016- 2019

12 Seznam grafů na základě výzkumu

Graf č. 1 Rozložení dle rodinného stavu v absolutním vyjádření

Graf č. 2: Rozložení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání v absolutním vyjádření

Graf č. 3 Rozložení respondentů dle bydlení v absolutním vyjádření

Graf č. 4 Zdravotní stav v absolutním vyjádření

Graf č. 5 Odkud se respondent dozvěděl o možnostech odejít do předčasného důchodu

Graf č. 6 Hlavní důvod k podání žádosti o předčasný starobní důchod

Graf č. 7 Je (byla) pro Vás podstatná výše předčasného důchodu při rozhodování o odchodu do důchodu?

13 Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

Tabulka č. 2: Věkové zastoupení respondentů

Tabulka č. 3: Rozložení dle rodinného stavu

Tabulka č. 4 Rozložení respondentů dle bydlení

Tabulka č. 5 Jaký je Váš zdravotní stav?

Tabulka č. 6 Hlavní důvod k podání žádosti o předčasný starobní důchod

Tabulka č. 7 Profese dotazovaných respondentů

Tabulka č. 8 Je (byla) pro Vás podstatná výše předčasného důchodu při rozhodování o odchodu do důchodu?

Tabulka č. 9 O kolik měsíců zvažují nebo odešli předčasně do starobního důchodu

Tabulka č. 10 Disponujete vedle starobního důchodu ještě dalšími pravidelnými finančními zdroji?

Tabulka č. 11 Máte zkušenosti se zvýhodňováním mladších osob v zaměstnání ve srovnání se zaměstnanci v předdůchodovém věku?

Tabulka č. 12 Přijal/a byste nabídku pracovat při pobírání předčasného důchodu?

Příloha č. 1

Základní pojmy z oblasti výpočtu důchodu:

- **Vyměřovací základ** – jde o hrubý příjem, jehož jste dosáhli v daném roce (OSVČ vyplňují výši vyměřovacího základu pro stanovení pojistného)
- **Vyloučená doba** jedná se o dobu pobírání nemocenské, dobu pobírání invalidního důchodu 3. stupně, dobu výkonu základní vojenské služby, dobu péče o dítě do 4 let věku nebo péče o osobu závislou, dobu studia, dobu evidence na úřadu práce (v omezeném rozsahu)
- **Doba pojištění** - se vypočítává ke dni vzniku nároku na důchod. Počet odpracovaných let a součet doby pojištění a tzv. náhradních dob pojištění (většinou se jedná o doby uvedené výše v předchozí odrážce). Náhradní doby pojištění se s výjimkou doby péče o dítě nebo o bezmocnou osobu a doby výkonu základní vojenské služby započítávají pro výpočet důchodu v rozsahu 80 %
- **Doba studia**, která byla získána před 1. 1. 1996, se započítává od ukončení povinné školní docházky do 18 let věku plně (100 %), od 18 let potom na 80 %, a to po dobu nejvýše prvních 6 let studia.
- **Roční vyměřovací základ** je součet vyměřovacích základů (hrubých příjmů) za kalendářní rok vynásobený příslušným koeficientem
- **Osobní vyměřovací základ** je měsíční průměr součtu ročních vyměřovacích základů
- **Výpočtový základ** je redukovaný osobní vyměřovací základ

Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	Mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3a4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r

1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	63r+8m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

Vysvětlivky:

„r“ znamená rok

„m“ znamená kalendářní
měsíc

Příloha č. 3

Vážení

obracím se na Vás se žádostí o vyplnění jednoduchého dotazníku, který je součástí výzkumu v oblasti důchodového zabezpečení. Vyplnění je dobrovolné a naprosto anonymní. Předem děkuji za Váš čas a spolupráci.

(Dotazník je určen pro současné poživatele starobního důchodu, kteří využili možnosti odejít do starobního důchodu předčasně tzn. před vznikem jeho nároku nebo o aktivní zaměstnance, kteří v současnosti podali žádost o předčasný důchod. Pokud nepatříte k žádné takto vymezené skupině respondentů, dotazník prosím nevyplňujte.)

U otázky prosím zakroužkujte odpověď, která nejlépe vyjadřuje Váš názor

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Věklet

3. Jaký je Váš rodinný stav?

- a) vdaná, ženatý
- b) rozvedený(á)
- c) svobodný(á)
- d) vdovec, vdova

4. Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen(a)
- c) středoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

5. Kde bydlíte?

- a) v bytě v osobním vlastnictví
- b) v nájemním bytě
- c) v rodinném domě

6. Jaký je Váš zdravotní stav?

- a) velmi dobrý
- b) dobrý
- c) spíše špatný
- d) špatný

7. Kde jste se dozvěděl(a) o možnosti odejít do předčasného důchodu?

- a) na pracovišti OSSZ
- b) z televize, novin, z časopisu
- c) od známých
- d) na úřadu práce
- e) jinde – *uved'te, kde:*

8. Jaký jste měl(a) hlavní důvod k podání žádosti o předčasný starobní důchod?

- a) zhoršení zdravotního stavu
- b) péče o starší nemocné rodiče
- c) zrušení organizace nebo pracovního poměru
- d) již naspořená částka na důchod
- e) náročná profese
- e) popřípadě jiné důvody – *uved'te, které:*
-

9. Uved'te své nynější nebo poslední vykonávané povolání:

.....

10. Je (byla) pro Vás podstatná výše předčasného důchodu při rozhodování o odchodu do důchodu?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

11. Uved'te, o kolik měsíců dříve jste odešel (a) nebo chcete odejít do starobního důchodu vzhledem k datu vzniku nároku na důchod:

12. Disponujete vedle starobního důchodu ještě dalšími pravidelnými finančními zdroji? (např. dávky penzijního připojištění, příjem z pronájmu, vlastní cenné papíry, mám naspořenou částku atd.)

a) ano- uveďte povahu příjmu.....

b) ne

13. Máte zkušenost se zvýhodňováním mladších osob v zaměstnání, ve srovnání se zaměstnanci v předdůchodovém věku?

a) ano

b) ne

V případě „ano“ upřesněte prosím, jakou:

.....

.....

14. Přijal/a byste nabídku pracovat při pobírání předčasného důchodu? Označte, jak byste se rozhodl/la:

a) nabídku pracovat bych přivítal(a)

b) nabídku pracovat bych nepřivítal(a)

c) zdravotní stav mi to nedovoluje nabídku přijmout

d) nevím, jak bych se rozhodl(a)

Děkuji za Váš názor a za Váš čas strávený nad tímto dotazníkem